

Melegek és a Civil kurázi

Személyes és csoportidentitást, valamint a társadalmi aktivizmust erősítő
kétnapos képzés fejlesztendő csoportok számára
2014.

Budapest, 2014. május 31.

Melegek és a Civil kurázi

**Személyes és csoportidentitást, valamint a társadalmi
aktivizmust erősítő kétnapos képzés fejlesztendő
csoportok számára
2014.**

A képzési anyagot készítették:
Kövesi Györgyi és Virág Zsolt

Szakmai konzulensek:
Rédai Dorottya és Dr. Mészáros György

Szakmai lektorok:
Dr. Szabó Mónika
Dr. Kiss István

Budapest, 2014. május 31.

BEVEZETŐ

Ez a képzési és tananyag a **Melegség és megismerés – egy innovatív, érzékenyítő iskolai program továbbfejlesztése** című, Norvég Civil Támogatási Alap által támogatott, 27 hónapos makroprojekt (NCTA-2013-4194-M1) keretében készült. Létrehozásán olyan szakemberek dolgoztak, akik megfelelő pedagógiai, pszichológiai elméleti és módszertani tudással, valamint nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek az LBMTQ tematika oktatási, nevelési terepeken való megjelenítésében. A szakmai team minden tagja önkéntesként is régóta dolgozik a magyarországi emberi jogi mozgalomban.

Jelen képzési és tananyag több kipróbálási fázis után nyerte el végleges formáját. Természetesen, mint minden képzési és tananyag, ez a fejlesztés is csak értő kezekben, rugalmasan csoporthoz szabva, alakítva lesz eredményesen használható.

A szakmai team tagjai: Dr Mészáros György, Kövesi Györgyi, Rédei Dorottya, Virág Zsolt, Dr Szabó Mónika, Dr Kiss István

„Először jöttek a kommunistákért, és én nem szóltam, mert nem vagyok kommunista. Aztán a szocialistákért jöttek, és én akkor sem szóltam, mert nem vagyok szocialista. Aztán a szakszervezetiekért jöttek, és én őértük sem szóltam, mert nem vagyok szakszervezeti tag. Aztán eljöttek a zsidókért, és én nem szóltam, mert nem vagyok zsidó. Aztán énértem jöttek, de nem akadt már senki, aki szót emelhetett volna mellettem.”

(Martin Niemöller)

A képzés célja és módszerei

A képzés alapvető célja, hogy a vidéken szórványosan megjelenő LGBT csoportok tagjait olyan saját élmény jellegű tapasztalati tanulási folyamatba vonja be, amely során a résztvevők alábbi kompetenciái fejlődnek:

Ismeretek, tudás, megértés

Értse meg a következő kulcsfogalmakat: egyéni és csoportidentitás, sztereotípa, előítélet, diszkrimináció, kirekesztés, (interiorizált) homofóbia, heteronormativitás, emberi jogok, szabadság, igazságosság, egyenlőség, emberi méltóság, demokrácia, társadalmi aktivizmus, szolidaritás, civil kurázi.

- › Legyen képe a kisebbségi és többségi identitás sajátosságairól, a többség és kisebbség társadalmi viszonyrendszeréről.
- › Ismerje meg nagy vonalakban a magyarországi melegmozgalom történetét.
- › Ismerje meg az MM iskolai program működésének elveit és gyakorlatát.
- › Sajátítson el néhány alapvető szervezeti kommunikációs ismeretet, stratégiát.

Attitűdök, értékek

- › A résztvevőben legyen meg az igyekezet saját sztereotípiáinak és előítéleteinek feltárására és lebontására.
- › Érezzen felelősséget a kisebbségek, különösen az LGBT kisebbség társadalmi emancipációjának ügyéért.
- › Akarjon tenni a változásokért, a diszkrimináció felszámolásáért, a mindenki számára biztonságos, elfogadó légkör megteremtéséért.

Képességek, készségek

- › A résztvevő legyen képes észrevenni a saját és a környezetében előforduló sztereotípiákat, előítéleteket, diszkriminatív magatartásformákat, és tudjon reflektálni rájuk.
- › Tudjon megoldásmódokat keresni az LGBT tematika társadalmi megjelenítésére.
- › Tudjon megfogalmazni konkrét terveket a saját csoportján belüli LGBT-barát emberi jogi társadalmi cselekvésre.

A képzés **módszertanilag** a tapasztalati tanulásra épít. A résztvevőknek az érzékenyítő gyakorlatokon és a személyes élménymegosztáson keresztül nyújt fejlesztő tapasztalatokat.

Az elméleti háttér rövid vázolásával és a vonatkozó szakirodalom és jó példák megadásával a résztvevőknek lehetőségük nyílik a tréning utáni személyes/csoportos feldolgozásra és további önképzésre.

A KÉPZÉS RÖVID, VÁZLATOS LEÍRÁSA

1. nap

Időbeosztás	Tevékenység	Célok, módszerek	Időtartam (perc)
10.00–11.30	1. blokk: EMBERI JOGOK		90
10.00–10.10	Bemutakozás, programismertetés	Tájékoztató Frontális	10
10.10–10.30	Ismerkedés, szabályok, jégtörő – Névtanuló gyakorlat, gyümölcscsaláta	Ismerkedés Egyéni és csoportos mozgásos gyakorlat	20
10.30–10.45	Emberi jogokról röviden	Ismeretátadás, az „emberi jogi szemüveg” felvétele Előadás	15
10.45–11.30	Emberi jogi érzékenyítő gyakorlat – Tégy egy lépést előre!	Empátiafejlesztés Többség–kisebbség szempontjának elmélyítése Egyéni vizualizáció, szerepjáték, megbeszélés	45
11.30–11.45	SZÜNET		15
11.45–13.15	2. blokk: EGYÉN ÉS TÁRSADALOM		90
11.45–11.55	Te hová állsz?-gyakorlat	Többségi–kisebbségi lét megtapasztalása Mozgásos, térbeli állásfoglalás	10
11.55–12.35	Identitásvirág-gyakorlat	Saját identitás összetettségének elemzése, mélyebb megértése Vizuális megjelenítés, irányított beszélgetés	40
12.35–13.15	Az emberi jogi aktivizmus skálája Cselekvési kontinuum – elmélet + gyakorlat	Az emberi jogi cselekvések skálájának megismertetése Egyéni önreflexiók, mozgásos, térbeli állásfoglalások	40
13.15–14.00	EBÉDSZÜNET		45
14.00–15.30	3. blokk: TÁRSADALMI AKTIVIZMUS		90
14.00–14.10	Bárány és a farkas	Átmozgatás Csoportos intenzív mozgás (üldöző-üldözött)	10
14.10–14.50	Te mit tennél?-gyakorlat	A civil kurázi fogalmának tisztázása Filmnézés, vita	40

Időbeosztás	Tevékenység	Célok, módszerek	Időtartam (perc)
14.50–15.30	Civil kurázsiss „éles helyzetek”	<i>Saját élmények előhívása Kis csoportokban szituációs gyakorlat, megbeszélés</i>	40
15.30–15.45	SZÜNET		15
15.45–17.00	4. blokk: CSELEKVÉSI TERVEK KIDOLGOZÁSA		75
15.45–16.30	A melegség kultúrtörténete jogi háttérrel (ismeretek, fogalmak)	<i>Fogalmak tisztázása, ismeretkövetítés Kis csoportos mozaikmódszer</i>	45
16.30–17.00	Zárás. Mit tanultam ma?	<i>Kulcsfogalmak átgondolása Kis csoportos munka, Ki/Mi vagyok én?-játék</i>	30

2. nap

Időbeosztás	Tevékenység	Célok, módszerek	Időtartam (perc)
9.00–10.45	1. blokk: A MELEGSÉG ÉS MEGISMERÉS PROGRAM BEMUTATÁSA		105
9.00–9.15	Bemutakozás, „Karmester”- gyakorlat	<i>Hangolás az egymásra figyelésre Csoportmozgató</i>	15
9.15–9.25	Az MM-program bemutatása: a képzők személyes története	<i>Ismeretátadás, személyes empátiára hangolás Ismeretátadás, előadás</i>	10
9.25–9.45	„Első szerelem”-gyakorlat	<i>Érzékenyítés egy meleg fiatal élethelyzetére Empatizáló szerepjáték, csoportos feladat</i>	20
9.45–10.15	Szabadon felmerülő kérdések és válaszok – ha nincs kérdés: „Három szék”-gyakorlat	<i>Vélemények, álláspontok kifejeztetése, érzékenyítés Megbeszélés/mozgásos, térbeli állásfoglalás és vita</i>	30
10.15–10.45	Az iskolai órák tapasztalatainak ismertetése	<i>Ismeretátadás Előadás, PPT-vetítés</i>	30
10.45–11.00	SZÜNET		15
11.00–11.30	Lehetséges LMBT-tematika – másképp	<i>Jó gyakorlatok bemutatása Frontális előadás, filmnézés, beszélgetés</i>	30
11.30–12.30	2. blokk: AZ LMBT SZEMÉLYEKSEL KAPCSOLATOS FOGALMAK ÉS TÉVHITEK TISZTÁZÁSA		60

Időbeosztás	Tevékenység	Célok, módszerek	Időtartam (perc)
11.30–11.50	Fogalomtisztázás	<i>Fogalomtisztázás, ismeretátadás Mozgásos egyéni gyakorlat, majd csoportos megbeszélés</i>	20
11.50–12.30	Tévhitok	<i>Tévhitok megvitatása, elosztatása Kis csoportos megbeszélés, majd nagy csoportos véglegesítés</i>	40
12.30–13.15	EBÉDSZÜNET		45
13.15–14.30	3. blokk: KAPACITÁSFELMÉRÉS ÉS PROJEKTERVEZÉS		75
13.15–13.30	Cikkalkgyakorlat	<i>Átmozgatás Csoportos mozgás</i>	15
13.30–14.00	Határozzuk meg, hol állunk a jelen pillanatban!	<i>A csoport fejlettségi szintjének, kapacitásának meghatározása Kis csoportos elemzés, nagy csoportos vita</i>	30
14.00–14.30	Ötletroham	<i>Néhány közös tevékenység tervezése Kis csoportos ötletelés, nagy csoport előtti megosztás</i>	30
14.30–14.45	SZÜNET		15
14.45–15.45	4. blokk: CSELEKVÉSI TERVEK KIDOLGOZÁSA		60
14.45–15.15	Cselekvési tervek kidolgozása	<i>Egy-egy kiválasztott tevékenység megtervezése Kis csoportos tervezés, nagy csoport előtti megosztás</i>	30
15.15–15.45	Zárás, értékelés	<i>A tréning átgondolása, értékelése Egyéni kifejtés szóban, írásban</i>	30

RÉSZLETES PROGRAM

1. NAP

1. blokk 10.00–11.30 EMBERI JOGOK

10.00–10.10 Bemutakozás, programismertetés

10.10–10.20 Névtanuló gyakorlat

Cél: ismerkedés, egymás neveinek megtanulása

Időtartam: 10 perc

Módszer: egyéni verbális/nonverbális bemutatkozás a nagy csoport előtt

Eszköz: a résztvevők számára székek

A gyakorlat menete: Ülünk körbe a résztvevőkkel. Mindenki találja ki, hogy szeretné, ha szólítanák, például a keresztnévén (Szilvi). Majd találjon ki egy jelzőt, ami alliterál a nevével, saját magára vonatkozik, lehetőleg pozitív énrre utaló állítás, például Szeretettel Szilvi, és egy jellegzetes mozdulatot, például szívet formál a kezével. Utána a következő elismétli az előtte elhangzott összes jelző-név párt és mozdulatot, majd többször elmondja a sajátját. A legvégén az indító tréner elmondja az összes jelző-név párost, mutatva a hozzá tartozó mozdulatot.

10.20–10.30 Gyümölcssaláta

Cél: ismerkedés, játékos lehetőség az egyéni és közös tulajdonságok, hobbik megismerésére

Időtartam: 10 perc

Módszer: egyéni és csoportos mozgás, ráhangoló gyakorlat

Eszközök: a résztvevők számánál eggyel kevesebb szék

A gyakorlat menete: Ülünk körbe a résztvevőkkel, állítsuk lehetőleg szorosan egymás mellé a székeket. A táskákat és egyéb tárgyakat tegyük ki a körből. Egy széket (praktikusan azt, amin ültünk) vegyünk ki a körből, és tegyük félre. A csoportvezető a kör közepére áll, ő kezdi a játékot, azaz ő mondja az első jellemzőt. Aki igaznak érzi magára az állí-

tást, az feláll, és másik ülőhelyet keres úgy, hogy nem ülhet vissza ugyanarra a székre és a mellette ülőére sem. A szék nélkül maradt játékos marad a kör közepén, és ő mondja a következő állítást. Fontos, hogy saját magunkra is vonatkozó, lehetőleg pozitív énr utaló állításokat mondjunk a játékban, ha középre kerülünk!

- Javasolt állítások:
- › szeretek olvasni
  - › csókolóztam már lánnyal/fiúval/azonos neművel
  - › szoktam táncolni
  - › voltam már szerelmes
  - › rendszeresen sportolok
  - › szeretem az édesanyámat
  - › éreztem már magam kirekesztve
  - › szeretem a macskákat
  - › ismerek személyesen melegeket/van meleg barátom

Szemponatok a moderátor számára:

Célszerű általánosabb állítással kezdeni, pl. „szeretek farmert hordani” vagy „szeretem a nyarat/csokit”, és később mélyebb érzelmi állításokat is bevetni. Ügyeljünk arra, hogy senkit ne hozzunk kellemetlen helyzetbe, ne kényszerítsük coming outra, engedjük meg, hogy valaki „hazudjon”, ha akar, és ne álljon fel, ha nem akar.

10.30–10.45 Emberi jogokról röviden

- Cél: alapvető emberi jogi ismeretek átadása, az „emberi jogi szemüveg” felvételére motiválás
- Időtartam: 15 perc
- Módszer: előadás, flipchart/tábla használatával
- Eszközök: EJENY-handoutok, flipchart, tábla
- A gyakorlat leírása: Rövid előadás vázlatkészítéssel a következő elméleti tudnivalók alapján:
- Elméleti tematika: Az emberi jogi szemlélet bemutatása

I. Alapvető értékek

Az első az **emberi méltóság**, a második az **egyenlőség**. Az emberi jogok úgy is értelmezhetők, hogy meghatározzuk azokat az alapvető normákat, amelyek nélkülözhetetlenek egy méltóságteljes élethez; egyetemes voltak pedig abból fakad, hogy minden ember egyenlő – ebben az értelemben legalábbis.

További értékek: **Szabadság:** mert az emberi akarat az emberi méltóság elemi része. A kényszerítés arra, hogy valamit megtegyünk akaratunk ellenére, emberi méltóságunkat csorbítja.

Mások iránti tisztelet: mert a mások iránti tisztelet elmulasztása mások személyiségét és alapvető méltóságát sérti meg.

Megkülönböztetés tilalma: mivel az emberi méltóságban érvényesülő egyenlőség annyit jelent, hogy másokat nem ítélnék meg külső vagy más egyéb jellegzetesség alapján.

Tolerancia: mert az intolerancia a mások tiszteletének hiányát jelzi; ugyanakkor az egyenlőség nem azonosságot vagy uniformizálást jelent.

Igazságosság: mivel az emberek az emberi természet szerint egyenlők, ezért egyenlő bánásmódot érdemelnek meg.

Felelősség: mert a mások jogainak tisztelete magában foglalja a cselekedeteink iránt vállalt felelősséget.

II. Az emberi jogok jellegzetességei

1. Az emberi jogok **elidegeníthetetlenek**. Vagyis ezeket nem veszíthetjük el, mivel magához az emberi léthez kapcsolódnak. Bizonyos körülmények között egyes jogok – de nem az összes – felfüggeszthetők vagy korlátozhatók. Például ha valakit bűnösnek találnak egy bűncselekményben, akkor elvehetik a szabadságát, vagy polgári zavargások idején a kormány kijárási tilalmat rendelhet el, korlátozva a mozgás szabadságát.
2. Az emberi jogok **oszthatatlanok**, kölcsönösen függenek egymástól és kölcsönös viszonyban állnak egymással. Ez azt jelenti, hogy a különböző emberi jogok maguktól eredően összekapcsolódnak, és nem lehet egymástól elszigetelten kezelni őket. Az egyik jog gyakorlása több más jog gyakorlásától is függ, és egyik jog sem fontosabb, mint a többi.

3. Az emberi jogok **egyetemesek**, vagyis a világ minden részén, minden emberre egységesen alkalmazandók, függetlenül az adott kortól. Minden egyes személy jogosult az emberi jogok élvezetére, faji, bőrszín szerinti, nemek közötti, nyelvi, vallási, politikai vagy egyéb vélemény alapján való, nemzeti vagy társadalmi hovatartozásából, származási vagy egyéb helyzetéből adódó megkülönböztetés nélkül.

III. Mi számít emberi jogi kérdésnek?

A jogok szinte bármilyen sérelme emberi jogi kérdésnek tekinthető. A nemzetközi közösség a jogoknak három generációját különbözteti meg, amelyek felölelik az emberi élet és tevékenység különböző területeit.

1. A jogok első generációja (szabadságjogok)

Ebbe a csoportba tartoznak a polgári és politikai jogok, mint például a szólásszabadság, a gyülekezési jog, az élethez, a tisztességes eljáráshoz, a közéleti részvételhez való jog és így tovább. Ezen jogokkal (bár nem csak ezekkel) az iskolarendszerű köz- és felsőoktatás keretei között általában állampolgári/közéleti nevelés, a civil életben való részvételre nevelés, a politikával, demokráciával, jogi szabályozással kapcsolatos oktatás formájában szokás foglalkozni.

2. A jogok második generációja (egyenlőségi jogok)

Ide soroljuk a szociális, gazdasági és kulturális jogokat, azaz a megfelelő életszínvonalhoz, a munkához, szakszervezeti képviselőhez, az egészséghez és az oktatáshoz való jogot. Egyre elfogadottabb azonban az a nézet, miszerint a második generációba sorolt jogok legalább olyan fontosak az állampolgárság gyakorlásában, mint az első csoportba tartozók – és ez így helyes.

3. A jogok harmadik generációja (szolidaritási jogok)

A kibontakozó jogok csoportjaként is emlegetik, hiszen elfogadásuk, elismertetésük folyamata még mindig tart. A társadalmak, népek kollektív jogai tartoznak ide: a fenntartható fejlődéshez, a békéhez, az egészséges környezethez való jog. Egyre több oktatási terület koncentrált kifejezetten ezekre a jogokra, mint például a környezeti nevelés és a fejlődésről szóló oktatási programok.

10.45–11.30 *Tégy egy lépést előre! Kompaszyakorlat*

Cél: empátia fejlesztése, a társadalmi esélyek közötti különbözőségek meglétének tudatosítása és egy társadalmi kisebbséghez vagy kulturális csoporthoz való tartozás lehetséges személyes következményeire való rámutatás

Időtartam: 45 perc

Módszer: egyéni vizualizáció, nagy csoportos szerepjáték, megbeszélés

Eszközök: szerepkártyák, szabad terület (folyosó, nagy terem vagy a szabadban) esetleg magnó vagy CD-lejátszó és nyugodt/relaxáló zene

A gyakorlat menete: Készítsünk résztvevőnként egy szerepkártyát. Minden résztvevő kihúz egy kártyát, amelyen egy ember néhány paramétere szerepel. Ennek az embernek a bőrébe kell bújni. A gyakorlatvezető segíti a beleélést a következő kérdésekkel:

- › Milyen volt a gyermekkorod? Milyen házban laktál? Milyen játékokat játszottál? Mit dolgoztak a szüleid?
- › Hogyan élsz manapság? Hol dolgozol, kikkel töltöd a szabadidődöt? Mit csinálsz reggel, délután és este?
- › Milyen az életstílusod? Hol élsz? Mennyit keresel havonta? Mit csinálsz a szabadidődben? Mit csinálsz, ha szabadságon vagy?
- › Mi zaklat fel és mitől félsz?

Ezután megkérjük a résztvevőket, hogy maradjanak teljes csendben, amíg felsorakoznak egymás mellé (mint egy startvonalra).

Mondjuk el nekik, hogy most egy helyzeteket és eseményeket tartalmazó listát olvassunk fel.

Minden olyan alkalommal, amikor szerepük szerint igennel kell válaszolniuk az állításra, előre kell lépniük egyet. Máskülönben ott kell maradniuk, ahol állnak, és nem szabad megmozdulniuk.

Olvassuk fel a helyzeteket egyenként. Álljunk meg egy kis időre minden egyes állítás felolvasása után, hogy időt hagyjunk a döntésre és arra, hogy folyamatosan megtapasztalhassák, hol állnak a többiekhez képest.

Végül kérjünk meg mindenkit, hogy jegyezze meg végső helyzetét. Ezután a szerepkártya visszagyűjtésével adjunk nekik néhány percet, hogy a csoportos értékelés kezdete előtt kiléphessenek a szerepből.

Feldolgozás és értékelés

Kezdjük azzal, hogy megkérdezzük a résztvevőket, mi történt és mit gondolnak a gyakorlatról, majd folytassuk a beszélgetést a felmerült témákról és arról, hogy mit tanultak.

1. Hogyan érezték magukat az előrelépő/előre nem lépő emberek?
2. Azok, akik gyakran léptek előre, mikor vették észre, hogy mások nem olyan gyorsan mozognak, mint ők?
3. Érezte-e valaki, hogy voltak olyan pillanatok, amikor emberi jogait semmibe vették?
4. Kitalálták a résztvevők egymás szerepeit? (A megbeszélésnek ebben a szakaszában árulhatják el a résztvevők a szerepüket.)
5. Mennyire volt könnyű vagy nehéz eljátszani a különböző szerepeket? Milyenek képelték az általuk megjelenített személyt?
6. Tükrözte-e valamilyen módon a társadalmat a gyakorlat? Hogyan?
7. Melyek az egyes szerepekre vonatkozó emberi jogok? Mondhatja-e valaki, hogy emberi jogait megsértették, vagy nem gyakorolhatta azokat?
8. Melyek lennének az első lépések, amelyekkel fel tudnánk hívni a társadalom figyelmét az egyenlőtlenségekre?

Szemponatok a moderátoroknak:

A gyakorlat kezdetén, a szerep kialakításának szakaszában lehetséges, hogy néhány résztvevő azt mondja, keveset tud a kapott karakterhez tartozó személy életéről. Nyugtassuk meg őket, hogy ez nem számít különösebben, és használják képzelőerejüket, alakítsák a személyt legjobb tudásuk szerint. A feldolgozás és értékelés alatt fontos annak a megfejtése is, hogy honnan szerezték a résztvevők a kihúzott karakterrel kapcsolatos ismereteket. Személyes tapasztalatokból vagy egyéb információforrásokból (hírek, könyvek és viccek)? Biztosak-e abban, hogy a karakterrel kapcsolatos információik és képzeteik megbízhatók? Ezzel bevezethetjük azt, hogy hogyan működnek a sztereotípiák és az előítéletek.

Helyzetek:

1. Nem vagy súlyosan nehéz anyagi helyzetben.
2. A lakáskörülményeid elég jók, van telefonod és televíziód.
3. Úgy érzed, hogy anyanyelved, vallásod és kulturális hovatartozásod elfogadott abban a társadalomban, amelyben élsz.
4. Úgy érzed, hogy nyugodtan kritizálhatod bárhol, akár fennhangon is a kormány tevékenységét.
5. Nem tartasz attól, hogy a rendőrség megfigyel, zaklat, esetleg letartóztat.
6. Tudod, hogy hova fordulj tanácsért és segítségért, ha szükségét érzed.
7. Igényeidnek megfelelő szociális és egészségügyi ellátásban részesülsz.
8. Évente egyszer el tudsz menni nyaralni.
9. Meghívhatod otthonodba barátaidat egy vacsorára.
10. Úgy érzed, hogy tanulhatsz és gyakorolhatod az általad választott szakmát.
11. Szabadon választhatsz párt.
12. Nem tartasz attól, hogy megalázzhatnak, megfélemlíthetnek, esetleg megtámadhatnak az utcán vagy a médiában.
13. Megünnepelheted a legfontosabb vallási ünnepeket rokonaiddal és közeli barátaiddal.
14. Hetente legalább egyszer elmehetsz moziba vagy színházba.
15. Nyugodt vagy gyermekeid jövőjét illetően.

Szerepkártyák:

24 éves, a szegedi orvosi egyetemre járó, arab származású lány	42 éves egyedülálló családanya, dolgozik, két gyereke van	45 éves mozgáskorlátozott férfi, csak kerekesszéssel tud közlekedni	64 éves özvegyasszony, unokái külföldön élnek, barátai többsége már meghalt
14 éves roma lány, családja már megszervezte a találkozóját a leendő vőlegényével	36 éves férfi, mérnökként dolgozik egy nemzetközi cégnél	43 éves erdélyi férfi, aki Budapesten az építőiparban dolgozik feketén	28 éves heroinfüggő művész
egy cipőgyár már nyugalmazott, 70 éves munkása	40 éves kínai piaci árus	32 éves, egyedül élő meleg tanár	egy afrikai származású hivatásos labdarúgó Debrecenben
egy hatalmon lévő politikai párt tagja, vezető tisztségben	24 éves afgán menekült	43 éves hajléktalan	zsoldos katona a magyar hadseregben
állami gondozásban élő, 17 éves fiú, aki még nem fejezte be a 8 osztályt	sikeres külkereskedelmi vállalat egyik tulajdonosa	a helyi bank igazgatójának 22 éves lánya/fia	középkorú prostituált

2. blokk 11.45–13.15 EGYÉNI ÉS TÁRSADALMI IDENTITÁS

11.45–11.55 „Te hova állsz?”

Cél: saját identitás összetettségének átgondolása, többségi-kisebbségi lét megtapasztalása

Időtartam: 10 perc

Módszer: mozgásos, térbeli állásfoglalás

Eszköz: egy lista az állításokkal

A gyakorlat menete: a résztvevők képzeljék azt, hogy a szoba egyik felén mínusz (–) jel van, a másik felén pedig plusz (+) jel.

Magyarázzuk el, hogy állításokat fogunk felolvasni, és azok a résztvevők, akikre igaz az állítás, álljanak a szoba plusszal jelölt felébe, azok pedig, akikre nem, menjenek a szoba mínusszal jelölt felébe.

Olvasuk fel eztán sorban az összes állítást. (Nem kell túl sok időt hagyni közöttük, jó, ha a csoport dinamikus, gyorsan helyet változtatnak a résztvevők.)

- › fehér bőrű vagyok (RASSZ)
- › férfi vagyok (NEM)
- › fiatal vagyok (KOR)
- › magyar nemzetiségű vagyok (ETNIKAI HOVATARTOZÁS)
- › magyar anyanyelvű vagyok (ANYANYELV)
- › keresztény vagyok (VALLÁS)
- › nukleáris családban élek (CSALÁD – teljes/egyszülős/csonka stb.)
- › egyetemi végzettségem van (ISKOLÁZOTTSÁG)
- › városban élek (LAKÓHELY – főváros/város/falu)
- › heteroszexuális vagyok (SZEXUÁLIS ORIENTÁCIÓ), stb.

11.55–12.35 „Identitásvirág”

Célok: a saját identitás összetettségének megértése, a többségi-kisebbségi lét megtapasztalása

Időtartam: 40 perc

Módszer: egyéni és nagy csoportos feladat, vizuális megjelenítés, megbeszélés

Eszköz: egy-egy előre rajzolt identitásvirág

A gyakorlat menete: A virág szirmaiba egyenként, a csoport felvetései alapján írjuk be mindazokat a szempontokat, amelyek relevánsak lehetnek, így pl.: RASSZ, NEM, KOR, ETNIKAI HOVATARTOZÁS, ANYANYELV, VALLÁS, CSALÁD (teljes/csonka stb.), OSZTÁLYBÉLI HOVATARTOZÁS, ANYAGI HELYZET, ISKOLÁZOTTSÁG, FOGLALKOZÁS, LAKÓHELY (főváros/város/falu), SZEXUÁLIS ORIENTÁCIÓ, stb.

Ezeket végiggondolja mindenki, hogy adott szempontból ő többségi vagy kisebbségi pozícióban van a társadalomban, ahol él. Ennek megfelelően hajtogathatja a belső szirmot (alapvetően előny: felhajt, hátrány: lehajt), a külső szirm esetében pedig: fel lehet hajtani, ha most ellensúlyozza, és fordítva (ha „elveszti”, lehajtani).

Kielemzés és értékelés

Az identitásvirágok feldolgozása létszámtól függően egyénileg vagy kis csoportban történik a következő kérdések mentén:

- › Milyen különböző csoportokhoz tartozunk?
- › Hogyan határozza meg ez az identitásunkat?
- › „Kérdemelt” vagy sem egy-egy csoporttagság?
- › Milyen előjogokkal és hátrányokkal jár többségi/kisebbségi csoportokhoz tartozni?

Mi az identitás?

Az „önazonosság” integrált érzése. Személyes jellemzőinkről kialakítjuk egyéni meggyőződéseinket. Ennek a képnek igen sok összetevője van, tulajdonságaink, különböző szerepeink, érzéseink, viselkedésmódjaink stb. ismerete. Ezeket kell egy harmonikus egységgé formálnunk és összhangba hoznunk mások rólunk való elképzeléseivel. Így tud kialakulni egy többé-kevésbé ellentmondásmentes vélekedés önmagunkról („self”). A magunkról kialakított képhez érzelmek is kapcsolódnak: saját magunk, tulajdonságaink, képességeink pozitív vagy negatív értékelése.

Hogyan alakul ki?

Egyrésztől viselkedésünk, gondolataink, érzéseink megfigyelése alapján vonunk le következtetéseket egyéni jellemzőinkre nézve.

Másrésről az énfogalom társas képződmény (szülők, barátok, ismerősök, idegenek hatásai). Mások reakciói, velünk kapcsolatos viselkedése mint visszajelzés alakítja az önmagunkkal kapcsolatos tudásunkat.

Emellett az énképünk úgy is alakul, hogy összehasonlítjuk magunkat másokkal: kereszük az egyedi tulajdonságainkat, és megfigyeljük azt is, mi az, amiben hasonlítunk másokra. Ez visszajelzést ad erősségeinkről és gyengeségeinkről is.

Csoportok szerepe az identitásban

A visszajelzésen túl énünk fontos eleme maga a csoportokhoz tartozás is. Az énfogalmunk egy része ezért abból a tudásból és érzésekből származik, hogy milyen csoportok tagjai vagyunk. Ez az „én” kiterjesztése „mi”-vé, amikor önmagunkra mint csoporttagra tekintünk.

A csoporttagság befolyással van tehát énképünkre, hangulatunkra és önértékelésünkre is, a saját csoport sikerein/kudarcain keresztül.

Az sem mindegy, hogy a csoport, amelyhez tartozónak érezzük magunkat, milyen helyet foglal el a társadalomban, hogyan értékeli (pl. domináns többségi csoport vs. kirekesztett vagy stigmatizált csoport).

Bizonyos (főként domináns) csoportokhoz tartozás előnyöket vonhat maga után, míg más (főként kisebbségi) csoportokhoz tartozni hátrányokat jelenthet.

A domináns csoportok tagjai gyakran észre sem veszik, milyen kivételezett helyzetben vannak (fehér, fiatal, heteroszexuális, középosztálybeli férfi mint etalon). Magától értetődők számukra ezek a kiváltságok, melyek áthagyományozódnak.

Fontos, hogy mind többségi, mind pedig kisebbségi csoport tagjaként pozitív identitással bírjunk. Ennek kialakulása egy folyamat:

A pozitív többségi identitás fejlődése (a rasszizmus elhagyása)

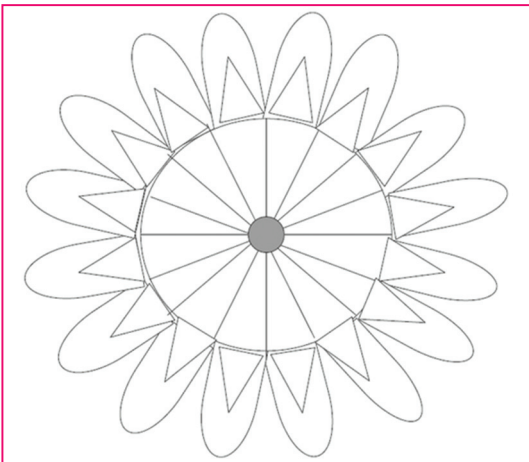
1. érintkezés: a privilégiumok (nem tudatos) használata
2. felbomlás: növekvő tudatosság a rasszizmus és a privilégiumok irányába, szembesülés, megtörik a csend, növekvő diszkomfortérzés, ekkor két választás lehetséges tovább:
  - › háritás (nem látni, „úgyse tehetek semmit...”)
  - › kitartás (nehéz, mert nagy a nyomás: „gyere vissza!”)

3. reintegráció: a bűnösségérzés átalakul félelemmé és dühvé az alárendelt csoport iránt, sokan megrekednek itt! („ők a hibásak”)
4. pseudo-independens állapot: intellektuálisan már érti, de még nem tudja, mit tegyen, fél és szökni szeretne a „többségisegtől”
5. belemerülés-felbukkanás: intenzíven foglalkozik a témával, szövetségesek és szerepmodellek keresése
6. autonómia: tudatosság és nyitottság, a rasszizmus mély megértése, pozitív, elfogadó kapcsolat más csoportok tagjaival.

A pozitív kisebbségi identitásfejlődése

1. konfrontáció előtt: a társadalmi sztereotípiák megtanulása és elfogadása
2. konfrontáció: a rasszizmus hatásának felismerése és hátrányok megtapasztalása, ekkor három választás lehetséges tovább:
  - › ellenzéki identitás (saját felértékelése, más leértékelése)
  - › asszimiláció (a csoportjellemzők tagadása, elhagyása)
  - › küldöttség (saját csoport képviselője)
3. belemerülés-felbukkanás: az identitás építése, saját csoport kultúrájának, tagjainak alapos megismerése, sztereotípiák változása
4. internalizáció: biztos és pozitív identitás, egyenrangú csoportközi kapcsolatok
5. elköteleződés: tudatosság, aktív szerep felvállalása a rasszizmus ellen

Identitásvirág

12.35–13.15 Az emberi jogi aktivizmus skálája – gyakorlat

Cselekvési kontinuum, avagy a cselekvés lépcsői

Forrás: P. Griffin és B. Harrow (1982) nyomán http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/51/46/dd/1/emberi_es_gyermekjog_v2.pdf (71–75.o)

Cél: megismertetni az emberi jogi cselekvések skáláját, ugyanakkor felismertetni az egyénben azt, hol tart ő ezen a skálán

Időtartam: 40 perc

Módszer: egyéni önreflexiók, mozgásos, térbeli állásfoglalások, verbális magyarázatokkal

Eszközök: flipchart, postitek, tollak, markerek, papírcsíkok

A gyakorlat menete: A számozott főcímetek nagyobb, az alatta található példákat kisebb papírlapokra írni. Néhány üres papírt is hagyni a kisebb fajtából. Földre vagy falra ragasztószalagból hosszú vonalat húzni (3–5 méter), lehetőleg valahogy egyharmadánál egy választóvonallal, mondjuk így:

A bal nyíl elé azt lehet írni, hogy **diszkrimináció/elnyomás/erőszak** (mindegyiket vagy néhányat), a jobb nyíl elé meg azt, hogy **emberi jogi cselekvés** vagy e. j. aktivizmus.

Kis bevezető szöveg arról, hogy a jogsértés, diszkrimináció csakúgy, mint az aktivizmus, egy kontinuum mentén is felfogható, és a következő gyakorlat egy lehetséges modellt vázol fel, és arra invitálja a résztvevőket, hogy megvizsgálják saját helyüket a kontinuum két oldalán.

A) a nagy és kis papírok két kevert csoportban vannak. Elmagyarázzuk, hogy a nagy papírokon a kontinuum különböző állomásai vannak, a kicsiken pedig példák a különböző állomásokra. Megkérjük őket, hogy helyezték el a papírokat a kontinuum mellé. Kérjük meg a résztvevőket, hogy indokolják meg a sorrendet. Készüljön egy végleges sorrend a vonal mentén. A bal oldalon lévő **Aktív részvétel az erőszakban – Fizikai megsemmisítés** szélső cédulájától egészen a jobb oldalon lévő **Emberi jogi cselekvés – Kezdeményezés és megelőzés** céduláig.

Ezután ajánljuk fel üres cédulákat kitöltésre, és kérjük meg a résztvevőket, hogy helyezték el magukat a kontinuumon különböző, emberi jogokat érintő témákkal kapcsolatban. Felajánlhatunk saját példákat is segítségként: pl. „Nők elleni erőszak témában demonstrációkat szervezek, támogatói tagdíjat fizetek egy roma szervezetnek, az Amnesty International petícióit aláírom, igyekszem biológiaiag lebomló mosogatószereket

használni (de másokkal nem szoktam erről beszélgetni)... A végső sorrend kialakulása után érdemes áttekinteni a gyakorlatot a következő kérdések mentén:

- › Mi a különbség az emberi jogi cselekvés és aktivizmus között?
- › Vannak-e láthatatlan cselekvések?
- › A hatékonyság és a láthatóság összefügg?
- › Mely határokat nehéz átlépni, és miért?
- › Jár-e kockázatokkal az emberi jogi cselekvés, és ha igen, milyenekkel?
- › Vajon csak lépcsőfokként lehet fejlődni? Egyik cselekvésre alapozható a másik?
- › Kitől kaphatunk, várhatunk segítséget a cselekvéshez?

Cselekvési kontinuum

1. Aktív részvétel (Az erőszak kontinuum):

Sztereotípiák és előítéletek

- › **Kerülés/elszigetelés:** aktív diszkrimináció a csoport tagjaival szemben (szándékos kerülés, munkaerő-piaci diszkrimináció, kitiltás helyekről)
- › **Szóbeli erőszak:** az adott csoporthoz tartozó emberek leszólása, nevetségessé tétele (viccek mesélése egy társadalmi csoportról)
- › **Testi vagy szexuális erőszak elkövetése** az adott csoporthoz tartozók ellen (rasszista/antiszemita/etnikai alapú erőszak, „buziverés”)

Fizikai megsemmisítés

2. Tagadás

Az elnyomás támogatása az erőszak tényének tagadásával. Bár maga nem vesz részt aktívan az elnyomásban, tagadásával és hallgatásával beleegyezik abba.

3. Felismerés cselekvés nélkül

Az illető tisztában van a saját és mások erőszakos cselekedeteivel és annak káros következményeivel, de nem tesz semmit annak megszüntetéséért. A be nem vonódás lehetséges okai: félelem, információhiány, nem tudja, mit kellene tennie.

4. Felismerés és egyéni (elszigetelt) cselekvés

Az illető tisztában van az erőszak tényével, felismeri saját és mások elnyomó cselekedeteit, és egyénként próbál tenni azért, hogy megszüntesse azokat.

5. Önképzés

- › Olvasás,
- › képzéseken, szemináriumokon, beszélgetéseken és egyéb kulturális eseményeken való részvétel,
- › csatlakozás civil- vagy állami szervezetekhez, melyek az erőszak ellen küzdenek,
- › társadalmi változásokat elősegítő programokon és eseményeken való részvétel, amittől jobban megismerhető az elnyomás és a kisebbségi csoport valósága.

6. Mások képzése

- › Az önképzésen túllépve a másokkal való párbeszéd aktív keresése,
- › a kisebbségekre sértő megjegyzések és viselkedés megakadályozásán túl mások bevonása és annak elmagyarázása, hogy miért nem elfogadható az adott megjegyzés vagy viselkedés.

7. Támogatás és biztatás

A kisebbségek elnyomása ellen küzdő emberek vagy szervezetek támogatása. Minden kezdeményezés támogatása, amelynek célja a kisebbségi csoport tagjainak befogadása/bevonása.

8. Kezdeményezés és megelőzés

A kisebbségeket kizáró/diszkrimináló egyéni vagy intézményi közeg megváltoztatása. Képzések és egyéb események szervezése, törvénymódosításokért való lobbizás. Egyértelmű jelzés a környezet felé, hogy az illető közegében a kisebbséghez tartozók teljes értékű tagokként vesznek részt.

13.15–14.00 Ebédszünet

3. blokk: 14.00–15.30 TÁRSADALMI AKTIVIZMUS

*„Lehet, hogy amit teszel, rettentő jelentéktelennek tűnik,
de az rettentő fontos, hogy egyáltalán megteszed.”
(Mahatma Gandhi)*

14.00–14.10 Energetizáló: A bárány és a farkas

Cél: egyrészt a csapat átmozgatása, másrészt érzékenyítése arra, milyen érzés kirekesztve/üldözöttnek lenni, illetve hogy ezen lehet változtatni

Időtartam: 10 perc

Módszer: csoportos mozgás, ráhangoló gyakorlat

Eszközök: nem szükséges semmi

A gyakorlat menete: Álljunk körbe a résztvevőkkel. Úgy állítsuk egymás mellé őket, hogy köztük még kényelmesen el lehessen menni. A székeket, táskákat és egyéb tárgyakat tegyük ki a körből.

Az elején kinevezzünk valakit, pl. magunkat farkasnak. Választunk a körből valakit, aki a bárány lesz úgy, hogy felé fordulunk, és felemelt karral ráfordulunk – farkast utánozva. Az ő feladata először a menekülés lesz, kerülgetve a körben álló játékosokat – hasonlóan a fogócskajátékhoz. Nem az elfogása a cél, hanem az üldözése.

Mintegy fél perc után a bárány „öntudatra ébred”, megfordul, és az üldözője felé fordul. Felemelt karral ráfordul – farkast utánozva. Erre az eddigi farkas válik báránnyá, hallhatóan megrémül és menekülni kezd mintegy fél percig az üldözője elől, majd beáll a körbe a többi bárány közé. Ekkor a farkas új áldozatot választ a többi, eddig még nem szerepelt bárány közül a fenti külsőségekkel.

Szemponatok a moderátor számára:

Célszerű több fővel is eljátszatni a farkas szerepét, hogy minél többen átérezzék a gyakorlat lényegét. Nem az ijesztgetés a cél, moderáljuk az esetleg túl agresszív résztvevőket!

14.10–14.50 *Te mit tennél?-gyakorlat*

Cél:	a <i>Te mit tennél?</i> iskolai program bemutatása. A civil kurázi megnyilvánulásainak módozatairól való közös gondolkodás és az arra való ösztönzés
Időtartam:	40 perc
Módszer:	filmnézés, mozgásos állásfoglalás, vita, beszélgetés
Eszközök:	számítógép, projektor, fotók, kisfilm, CK 10 pontja handout

A gyakorlat menete:

1. A „*Te mit tennél?*” program bemutatása (5 perc)

2. *Szituációs fotók* (10 perc)

A projektor segítségével különböző helyzetekben lévő nőkről készült képeket vetítünk. A diákokat a terem közepére állítjuk, és azt kérjük tőlük, ítélik meg a kép láttán: szükség lenne-e külső beavatkozásra, segítségnyújtásra, tennének-e valamit az adott szituációban. Aki szerint igen, álljon az egyik oldalra, aki szerint nem, a túloldalra. Ezek után megbeszéljük a látottakat és a döntéseket.

3. *Filmnézés* (5 perc)

Utazás egy bűdös kurvával <http://www.temittennel.hu/film.html>

4. *Ki segíthet? – vita, beszélgetés* (10 perc)

Ki tehet valamit? Milyen módon, milyen kommunikációs és egyéb „eszközökkel” léphet be valaki segítőként az adott szituációba?

5. *A civil kurázi kockázatai* (10 perc)

Próbáljuk meg közösen összeszedni: miért nem segítünk bizonyos helyzetekben? Miért maradunk csupán passzív nézői sok ilyen helyzetnek?

Handout: CK 10 pontja

Elméleti háttér, amelyet a gyakorlatok feldolgozása folyamán ki kell bontanunk és tudatosítanunk kell: Egy 2010 júniusában, az Aktív Állampolgárság Alapítvány megbízásából készült kutatási összefoglaló tanulmány (Alattvalók vagy polgárok lesznek? – Fiatalok aktív állampolgársági készségei Magyarországon nemzetközi összehasonlításban) egyértelműen rámutat arra a magyarországi fiatalokat jellemző passzivitásra, lemaradásra, amely a demokratikus értékek, mozgalmak, szervezetek, egyesületek, intézmények megteremtése, működtetése és megvédése területén mutatkozik.

Egyelőre a szomorú helyzet az, hogy a fiatalok inkább elégedett alattvalók, mintsem cselekvő polgárok szeretnének lenni. Amennyiben valódi demokráciára akarunk nevelni, akkor arra kell a fiatalokat minél korábban tanítani, készíteni, nevelni, hogy az egyéni és közjó, azaz a társadalmi igazságosság és béke mibenlétének és feltételeinek meghatározásában és megteremtésében is felelősen vegyenek részt.

Az aktív állampolgárság lényege

Tudás és megértés:

- › Annak felismerése, hogy az emberi jogok rendszere keretet biztosít a viselkedési normák közös kialakításához és elfogadásához a családban, az iskolában, a közösségben és a tágabb értelemben vett világban;
- › annak világos megértése, hogy emberi jogok értelmezésének és megélésének különböző megközelítésmódjaival találkozhatunk a különböző társadalmakban, egyazon társadalom különböző közösségeiben, a legitimitásnak különböző forrásai vannak a vallástól az erkölcsig és a jogig;
- › ismeretszerzés a helyi, nemzeti, nemzetközi szinten működő intézményekről, nem kormányzati, civil szervezetekről, -szervezetekről, egyénekről, akik a demokratikus elvek mentén hozott törvények támogatásán és védelmén dolgoznak.

Készségek, képességek:

- › Értő figyelem és kommunikáció: a különböző vélemények, nézetek meghallgatásának képessége, a saját jogainknak és mások jogainak képviselőre való képesség;
- › kritikus gondolkodás: a megfelelő információ megtalálása, a tények kritikai érzékkel való kezelése, az előítéletek és a részrehajlás, a manipuláció különböző formáinak felismerése, megalapozott ítéletalkotásra épülő döntéshozatal;
- › reflektív gondolkodás mások és saját viselkedésünk megítélésében;
- › együttműködési készség, a konfliktushelyzetek pozitív kimenetelű megoldásának képessége;
- › a közösségben való részvétel, a közösségszervezés készsége;
- › tettrekészség az emberi jogok képviselőjéért és védelmezéséért helyi és globális szinten.

Attitűdök és értékek:

- › Felelősségérzet a saját tetteinkért, a személyes fejlődés és a társadalmi változások iránti elkötelezettség;
- › érdeklődés, nyitottság, a sokféleség értéként való tisztelete;
- › empátia, igazságérzet, szolidaritás és tenni akarás a szabadság, az egyenlőség és a sokféleség tisztelete ideáljának elérése érdekében.

A civil kurázsi 10 pontja (handoutban)

Ön is tanúja lehet olyan veszélyes helyzetnek, melynek során megtámadnak, megsértenek vagy megfenyegetnek embereket. Nem könnyű ilyenkor helyesen cselekedni. Semmit sem tenni viszont súlyos hiba. Már kis dolgok is, mint például egy mobilhívás a rendőrségre vagy segítségkérés egy járókelőtől, nagy hatásúak lehetnek. A bátor viselkedés tíz tanácsát bárki használhatja, anélkül hogy önmagát veszélybe sodorná.

1. Legyen felkészült!

Képzeld el egy olyan helyzetet, melyben egy embert molesztálnak, fenyegetnek vagy megtámadnak. (pl. a villamoson egy férfi molesztál egy lányt).

Gondolja végig, mit érezne egy ilyen helyzetben.

Gondolja meg, mit tenne Ön egy ilyen helyzetben.

2. Őrizze meg a nyugalma!

Összpontosítson arra, hogy azt tegye, amit korábban elhatározott!

Ne hagyja, hogy félelme vagy a düh érzése eltántorítsa!

3. Cselekedjen gyorsan!

Azonnal reagáljon, ne várjon mások segítségére. Minél tovább tétovázik, annál nehezebb lesz beavatkozni.

4. Hívjon segítséget!

A villamoson vagy a vonaton vegye elő mobilját és hívja a rendőrséget (hívószám: 107, 112, <http://www.112.hu/>, <http://www.police.hu/>) vagy húzza meg a vészféket!

A buszon riassza a buszsofőrt!

Az utcán kiáltson hangosan!

A legjobb, ha azt kiáltja: Tűz van!, mert erre mindenki reagál.

5. *Ébressze fel a figyelmet!*

Szólítsa meg személyesen a többi jelenlévőt. Vonja be őket a felelősségteljes cselekvésbe: Pl. „Ön, abban a sárga dzsekiben, szóljon, kérem, a buszsofőrnek!”

Beszélgjen hangosan és határozott hangon. Ez Önnek önbizalmat ad, másokat pedig arra bátorít, hogy ők is beavatkozzanak.

6. *Bizonytalanítsa el, hozza zavarba a tettest!*

Kiabáljon hangosan! Hívja fel magára a figyelmet!

7. *Adjon támogatást az áldozatnak!*

Nézzon az áldozat szemébe és ne vegye le róla a szemét. Ez csökkenti félelmét. Szólítsa meg az áldozatot: „Segíték Önnek!”

8. *Kerülje az erőszakot!*

Fölöslegesen ne hozza magát veszélybe.

Soha ne érintse meg a tettest, mert attól az gyorsan agresszív válik.

Ne használjon fegyvert, mert a helyzet ettől csak rosszabb lesz.

9. *Ne provokálja a tettest!*

Magázza a tettest, nehogy a többiek azt higgyék, hogy Ön esetleg ismeri őt.

Ne nézzon mereven a támadó szemébe, mert attól még agresszívabbá válhat.

Bírálja a viselkedését, de ne a személyét.

Ne hagyja, hogy Önt provokálják, maradjon nyugodt.

10. *Hívja a rendőrséget!*

Vezetékes vonalról és mobilról is a 107-es, 112-es hívószámon érhetők el.

Nagyon figyeljen és jegyezze meg a tettesek arcát, ruházatát és menekülésük útvonalát.

Tegyen feljelentést a rendőrségen (személyesen, telefonon vagy az interneten).

Vállalja a tanúskodást. Amennyiben a rendőrség nem akarja önt tanúként meghallgatni, forduljon a nyomtatott és elektronikus sajtó belpolitikai szerkesztőségeihez, valamint jogvédő civilszervezetekhez.

14.50–15.30 „Éles helyzetek” és azok tanulságai

Cél: saját élmények előhívása, azok tanulságainak levonása

Időtartam: 40 perc

Módszer: kis csoportokban szituációs gyakorlat, vita, megbeszélés

Eszközök: nem szükséges

A gyakorlat menete: Kis csoportokra osztjuk a résztvevőket. Megkérjük őket, idézzenek föl személyes életükből néhány olyan helyzetet, amelyben szükség volt/ lett volna a civil kurázi alkalmazására.

Válasszanak ki csoportonként egyet, amelyet be is mutatnak a többieknek.

Közösen megnézzük a jeleneteket, majd megbeszéljük, elemezzük.

A feldolgozás fontos kérdései legyenek:

Kik a szereplők? (elkövető, áldozat, szemlélő)

Ki mit tehetett volna másképpen? Miért nem tette? Miért éppen azt tett, amit?

Mi kellett volna ahhoz, hogy működjön a civil kurázi?

15.30–15.45 Szünet

4. blokk: 15.45–17.00 Cselekvési tervek kidolgozása

15.45–16.30 *A homoszexualitás kultúrtörténete jogi háttérrel*

Cél: fogalmak tisztázása, ismeretközvetítés, csoportkohézió, együttműködés erősítése

Időtartam: 45 perc

Módszer: kis csoportos mozaikmódszer, majd együttes megbeszélés, flipcharton vázlat készítése

Eszközök: kinyomtatott szövegek, flipchart, tollak

A gyakorlat menete: A teljes szöveget annyi részre vágjuk, ahány kis csoportot alakítunk. A csoport minden tagja megkapja a feldolgozandó szövegeket. Miután mindenki egyénileg elolvasta, a kis csoportban közösen megbeszéljük, miről szól, melyek a legfontosabb üzenetei, amelyeket majd a csoport képviselője a táblánál a teljes csoport számára közzétesz, ismertet. Értelemszerű sorrendben kerül egy-egy csoport képviselője általi előadásra, elmagyarázásra, értelmezésre a teljes szöveg.

Kultúrtörténet és jogi helyzet

A kutatások rámutatnak arra, hogy az azonos nemű emberek közötti kapcsolatok különféle formái a legkülönbözőbb kultúrákban és korokban mindig, mindenhol léteztek és léteznek. Valóban sokféle formáról van szó. Az ókori görög társadalmat például sokszor szokták közhelyesen emlegetni, mint ahol a férfiak közötti homoerotika a mindennapi élet része volt. Ez részben igaz is, de egyértelműen nem olyan együttélési formákról volt szó, mint amivel ma találkozunk, hanem sokkal inkább az úgynevezett „beavatási homoszexualitásról”, amikor a fiatal fiú férfivá avatásának része volt az erotikus kapcsolat más férfival. Ma is vannak olyan kultúrák, ahol a beavatási homoszexualitás valamilyen módját gyakorolják; van, ahol bátorítják az azonos nemű fiatalok szexuális kapcsolatát.

A nyugat-európai kultúrában bekövetkezett változások pedig azt az új jelenséget hozták magukkal az utóbbi évszázadban, hogy a homoszexualitás az azonos nemű partnerhez vonzódó személyek identitásának, önmeghatározásának része lett, és a homoszexuálisok mint a jogaikért kiálló kisebbségi csoport jelentek meg. Mindehhez, az identitás kérdésének előtérbe kerülésén túl, az is hozzájárult, hogy változott a homoszexualitás társadalmi fogadtatása. Azt azonban fontos látnunk, hogy a fogadtatástól függetlenül is mindenhol voltak és vannak olyan emberek, akik a saját nemükhöz vonzódnak vagy eltérnek a nemükre vonatkozó többségi elvárásoktól. Erre manapság szomorú példát jelentenek az olyan muszlim vagy afrikai államok (pl. Irán vagy Szaúd-Arábia), ahol halálbüntetéssel vagy börtönbüntetéssel sújtható, ha valaki homoszexuális aktusban vesz részt. Természetesen ezekben az országokban is vannak LGBT emberek, akikről rejtőzködésük ellenére időről időre hírt kaphat a világ, például elmenekülésük vagy sajnos bebörtönzésük, sőt kivégzésük kapcsán.

A vallások tekintetében is nagyok a különbségek: a buddhizmus számos formája például nem ítélte el a homoszexualitást, míg az iszlám és a zsidó-keresztény hagyomány nagyon erősen. Jelenleg a nyugati kultúra gyökereit jelentő kereszténység nem egységes: egymás mellett él a protestáns kiségyházak egyértelműen elítélő magatartása, a katolicizmus óvatosabb álláspontja, amely az aktust bűnnek tartja, de nem magát a hajlamot, és számos protestáns gyülekezet vagy egész országra kiterjedő egyház (pl. Svédországban) hozzáállása, ahol nem csak elfogadják a meleg embereket, de meleg lelkészek, sőt püspökök is vannak.

Mindenesetre elmondható, hogy a mi nyugat-európai, zsidó-keresztény gyökerű kultúránkban nem a homoszexualitással kapcsolatos elfogadás és tolerancia volt a jellemző évszázadokon át.

Az azonos nemű emberek közötti kapcsolatok társadalmi fogadtatása történeti és szociokulturális szempontból – ha némi leegyszerűsítéssel élünk – négyféleképpen kategorizálható:

- › bűnként,
- › betegségként,
- › normasértésként és
- › szabadon választható életformaként.

A nyugat-európai társadalmakban a XVIII–XIX. századig a bűndiskurzus volt az uralkodó. Ezt váltotta fel a XIX. század végétől a homoszexualitás orvosi modellje (betegség), melynek megkérdőjelezése csak a XX. század utolsó harmadára vált általánossá. Az LGBT emberek életével kapcsolatos kérdések nyilvános tárgyalását sokáig az illegalitás akadályozta, hiszen a bűnös és/vagy beszámíthatatlan alanyoknak a pusztá léte is társadalmilag korlátozandóként tűnt fel. A magyar jogalkotásban és jogalkalmazásban is tükröződik a fenti kategorizáció: a homoszexualitás a XIX. század végéig bűnként, a XX. század második feléig betegségként, majd a társadalomra bizonyos mértékig veszélyes normasértésként jelent meg. A transzneműség és a transzszexualitás témakörei pedig máig társadalmilag jórészt láthatatlanok maradtak.

Magyarországon csupán a XXI. század elejére, a beleegyezési korhatárok 2002-es egységesítése, illetve az egyenlőbánásmód-törvény 2003-as elfogadása után került az azonos nemű partnerrel folytatott érzelmi és szexuális kapcsolat mint szabadon választható és – durvább jogi megkülönböztetések nélkül – élhető életforma a magyar jogrendszer által kínált lehetőségek közé. Ekkorra már a magyar politikai diskurzusban is megjelent a társadalmi kisebbségek fogalma. A rendszerváltás időszakában a politikai kisebbségfogalom még főként a „valódi(ek)ként (el)ismert” etnikai és nemzeti kisebbségeket fedte, és csak lassanként kezdett kiterjedni többek között a nőkre, a fogyatékossgal élőkre, illetve a meleg, a leszbikus vagy a transznemű emberekre.

A nemzetközi színteret tekintve egyre több nyugat-európai és észak-amerikai államban közelítik meg a szexuális orientáció szabad föl vállalásának biztosítását alapvető emberi jogként, melynek tiszteletben tartását antidiszkriminációs törvényi szabályozás

biztosítja. A szexuális orientáció alapú diszkrimináció tiltásáról az Európai Unióban az 1999-től érvényben lévő Amszterdami Szerződés 13. cikkelye rendelkezik.

A mai európai társadalmi gyakorlatokból egyre világosabbá válik, hogy a házasságnak az utódnemzést szolgáló heteroszexuális intézményként való meghatározása többé nem kizárólagos: számos országban már az azonos neműek is megházasodhatnak. Az LGBT emberek jogi emancipációjának másik problematikus területe a szülői jogokkal függ össze, annál is inkább, mert az LGBT emberek között számos szülő van, és egyre több olyan meleg pár van, akik gyermeket nevelnek, itt Magyarországon is.

Bejegyzett élettársi kapcsolatok Magyarországon:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xtabla/nepmozg/tablnep12_08.html

Év	Bejegyzett élettársi kapcsolatok létesítésének száma	A felek neme		A felek átlagos életkora a kapcsolat létesítésekor, év
		férfi	nő	
2009. II. félév	67	49	18	42,2
2010	80	61	19	38,6
2011	45	24	21	36,0
2012*	41	32	9	38,4

* becsült adatok. Forrás: KSH

Az Alkotmánybíróság (AB) 2010. március 23-án három különvélemény és két párhuzamos indokolás mellett alkotmányosnak találta a bejegyzett élettársi kapcsolat (BÉK) 2009 júliusa óta hatályban lévő jogi szabályozását.

A döntés nyomán immár nem kérdéses: négyféleképpen élhet közös háztartásban a magyar szíve választottjával. Az AB által jóváhagyott szabályozás szerint, míg

- › **de facto** (tényszerűen, gyakorlatilag),
  - › **illetve közjegyzőileg nyilvántartásba vett élettársi kapcsolatot** (ún. nyilvántartással igazolt élettársi kapcsolatot) nemi hovatartozásra tekintet nélkül létesíthetnek az arra elszántak,
  - › **házasságot** szigorúan csak különböző nemű,
  - › **bejegyzett élettársi kapcsolatot** pedig kizárólag azonos nemű emberpárok köthetnek.
- A házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti további lényegi különbségek, hogy a bejegyzett élettársak nem viselhetik egymás nevét, a bejegyzett élettársi kap-

Homoszexualitással kapcsolatos törvények:

■ nincs információ

A homoszexualitás nem büntetendő

■ házasság

■ bejegyzett vagy de facto élettársi kapcsolat

■ külföldi házasságok elismerve

■ korlátolt föderális szintű elismertség

■ együttélés nincs elismerve

A homoszexualitás büntetendő

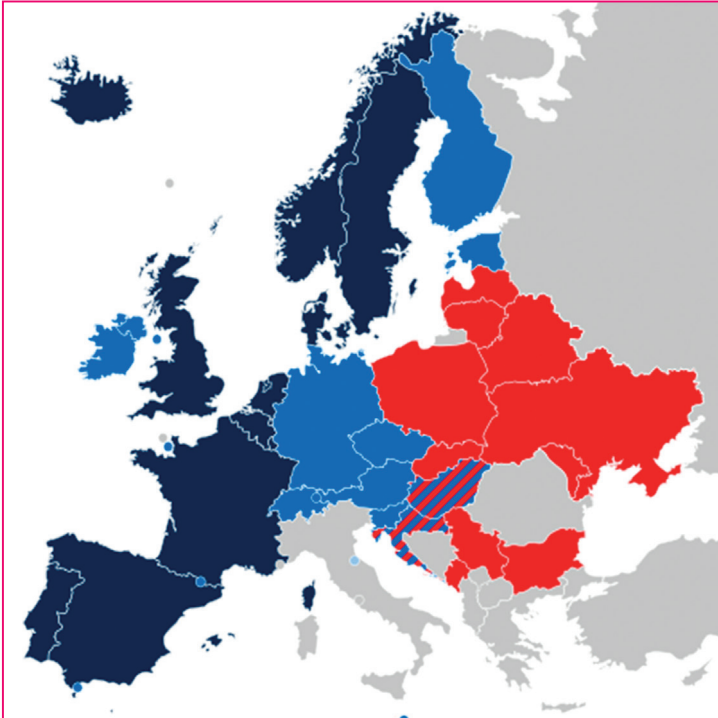
■ korlátolt szólásszabadság

■ általában nem végrehajtott büntetés

■ börtönbüntetés

■ életfogytiglan

■ halálbüntetés

Az azonos nemű párok jogi elismerése Európában

- házasság
- bejegyzett élettársi kapcsolat
- de facto élettársi kapcsolat
- együttélés nincs elismerve vagy nincs információ
- a házasság alkotmányban tiltott

A meleg és leszbikusok jelenleg (2013) házasságot köthetnek Argentínában, Belgiumban, Brazíliában, Dániában, Dél-Afrikában, Nagy-Britanniában, Hollandiában, Izlandon, Kanadában, Norvégiában, Portugáliában, Spanyolországban, Svédországban, Új-Zélandon, Uruguayban, valamint Mexikóban Mexikóvárosban és Quintana Roo tagállamban, az USA számos tagállamában és (fővárosában). Izraelben és Mexikó jelentős részén az azonos neműek ugyan nem köthetnek házasságot, de teljes értékű házasságnak ismerik el a külföldön, illetve a Mexikóvárosban és Quintana Roo tagállamban azonos nemű párok által kötött házasságokat.

Emellett számos ország bevezette a bejegyzett (regisztrált) élettársi kapcsolat intézményét (többek közt: Andorra, Ausztria, Csehország, Ecuador, az Egyesült Királyság, Finnország, Írország, Kolumbia, Liechtenstein, Magyarország, Németország, Luxemburg, Svájc, Szlovénia, valamint az USA és Mexikó egyes államai). Ez vagy csak nevében különbözik a házasságtól (pl. Egyesült Királyság), vagy a házassághoz hasonló jogokat biztosít a feleknek, de mégsem teljesen azonos a házassággal (pl. Németország).

Ezen kívül több országban (Horvátország, Izrael, Brazília, valamint Olaszország és az Egyesült Államok egyes tartományai/államai) az azonos nemű párok de facto (pusztán tényhelyezeten alapuló, nem formális jogi aktussal létrejövő) együttélését (élettársi kapcsolatát) a különemű párokéhoz hasonlóan elismerik, ám ez a házassághoz képest jóval kevesebb joggal, illetve kötelezettséggel jár.

Végül egyes országok (pl. Lengyelország, Ukrajna, Litvánia, Lettország, Szerbia, az USA számos tagállama) törvényben vagy az alkotmányban kifejezetten tiltják az azonos nemű párok közötti házasságot.

16.30–17.00 Zárás

Mit tanultam ma? – összefoglalás

Cél: a lényeges napi élmények megfogalmazása, kulcsfogalmak át gondolása, mélyebb megértése

Időtartam: 30 perc

Módszer: kis csoportos munka, Ki/Mi vagyok én?-játék

Eszköz: tábla, flipchart

A gyakorlat menete:

1. Kis csoportokban beszéljék át a napi élményeket, majd 4-5 tömör kifejezésbe, fogalomba sűrítve írják föl egy-egy papírra. (10 perc)
2. Minden kis csoport közzéteszi, értelmezi a nagy csoport számára (közös táblán helyezték el a feliratokat) a választott kulcskifejezéseket, egy kivételével.
3. A visszatartott egyet feladványként adják a csoportok a többieknek a Ki vagyok én?-játék szabályai szerint. Kiül valaki a tábla elé, ekkor mögé, a táblára felírja a feladványt adó, ki/mi is ő. A nagy csoport látja, és teüzenetekkel segíti a táblának háttal ülőt, akinek rá kell jönnie, ki/mi is ő. (Pl. a feladvány a bátorság, a teüzenet lehet: Minden embernek szüksége van rád. Sok mesében benne vagy. Te nagy tettekre sarkallhatsz stb.)

Szemponatok a moderátornak:

Érdeemes a teüzeneteket távolról indítani, hogy minél szélesebb körű rálátást biztosítsunk, a gondolkodási kategóriák minél teljesebb skáláját megmozgassuk, illetve minél többen vehessenek részt a gyakorlatban.

A megszemélyesítéssel sok humoros áthallásra adódik lehetőség, használjuk ezt ki!

2. NAP

1. blokk: 9.00–10.45 A Melegség és megismerés program bemutatása

9.00–9.15 „Karmester”-gyakorlat

Cél: megteremteni a csoport egymásra hangolódását, figyelemkoncentráció

Időtartam: 15 perc

Módszer: csoportmozgatás, változó egyéni szereplőkkel

Eszközök: nem szükséges

A gyakorlat menete: Egy önként jelentkezőt kiküldünk a csoportból, hogy ne hallja, mi-
ben állapodik meg a csoport. Utána a bentiek megegyeznek, hogy
ki lesz közülük a karmester. Visszahívjuk a kinti önkéntest, addigra
körbeállítjuk a csoportot. Ő beáll középre. A karmester tetszőleges
kar-, láb-, fej-, törzsmozdulatokkal instruálja a többieket. A társa-
ság feladata az, hogy minél gyorsabban utánozzák a karmestert,
és az ne bukjon le, amikor először testtartást vált. A középben álló
önkéntes feladata pedig az, hogy kiderítse, ki a karmester. Utána
célszerű egy vagy két önkéntessel folytatni a gyakorlatot.

Szemponatok a moderátor számára:

Először célszerű, ha a moderátor a karmester egy próbajátékban.
Ha egy önkéntes sokáig nem tudja kitalálni, hogy ki a karmester,
akkor érdemes segíteni neki, hogy ne váljon nevetség tárgyává
vagy ne unja a társaság a gyakorlatot.

9.15–10.45 Az MM-program bemutatása

MM-óra

9.15–9.25 A képzők személyes „meleg” élettörténetének bemutatása 5-5 percben

9.25–9.45 „Első szerelem”-gyakorlat

Cél: érzékenyítés egy meleg fiatal élethelyzetére

Időtartam: 20 perc

Módszer: empatizáló szerepjáték, csoportos feladat

Eszközök: nyomtatott kérdések, papír, toll

A gyakorlat menete: Véletlenszerű kiválasztással két, egyenlő létszámú csapatot alkotunk a jelenlévőkből. Az egyik a heteroszexuális csoport lesz, a másik a meleg. Képzeljék el a résztvevők, hogy most 18 évesek, még otthon élnek, és szerelmesek Gabiba.

A két csoportot láthatóan két külön oldalra kell ültetni a teremben. 16 kérdést fogunk nekik felolvasni, amelyre egyenként magukban (fel is jegyezhetik a válaszokat) válaszolniuk kell. Ha a válasz „igen”, egy pontot számoljon magának minden válaszoló. Ha „nem” vagy „nem tudom” a válasza, akkor nem számol magának pontot.

Olvassuk föl a kérdéseket!

A végén kérjük meg a résztvevőket, hogy adják össze a pontjaikat (maximum 16)!

Állítsunk fel mindenkit, és kérjük meg, hogy ne beszéljen senki addig, amíg mindenki le nem ült. A tréner lassan elkezdi visszafelé számolni: Először azok üljenek le, akiknek 16 igen válaszuk volt. Utána a 15 igenesek... És így tovább egyesével, amíg az utolsó ember is helyet nem foglal.

Kérjük meg a résztvevőket, hogy osszák meg a feladat során tapasztaltakat.

Buzdítsuk őket, hogy fogalmazzák meg az érzéseket, amelyeket a kérdések megválaszolása közben éreztek.

Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy ezek a kérdések, kijelentések teljesen hétköznapi, egyszerű emberi szükségletekre vonatkoznak.

Szemponatok a moderátorok számára:

Figyelni kell arra, hogy a két csapat látványosan elkülönüljön (jobb oldal, bal oldal pl.), mert amikor a végén a kérdésekre adott pozitív válaszokat összegezzük, nagyon fontos hatáselem a vizuális különbség. A visszszámolás legyen lassú, hogy az érzelmi feszültség kialakulhasson.

Kérdések:

1. Tudsz beszélgetni szüleiddel vagy más rokonoddal a Gabival való kapcsolatodról?
2. Meghívhatod Gabit az otthonotokba mint a párodat?
3. A szüleid szeretettel fogadnák Gabit, függetlenül a nemétől?
4. Azok, akik tudnak a kapcsolatotokról, felkérnének-e téged bébiszitternek?
5. Szerinted a barátaid elfogadnák az új kapcsolatodat?
6. Magaddal viheted-e a párodat egy iskolai partira?
7. Elmesélheted barátaidnak, hogy mit csináltál a hétvégén – és kivel?
8. Beszélgetnél a szerelmi életedről egy közeli baráttal a vonaton?
9. Járhatsz kézenfogva Gabival az iskola udvarán?
10. Iskolai órákon szóba kerülnek-e a tiétekhez hasonló kapcsolatok?
11. Ha baráti társaságban vagy, megteheted-e, hogy megcsókolod/megsimogatod Gabit?
12. Könnyen találtok hozzátok hasonló párokat, ha társas programokra vágytok?
13. Biztos lehetsz abban, hogy senki sem fog bántani (se lelkiileg, se testileg) a kapcsolatod miatt?
14. Gyakran látod a tévében és a filmekben, hogy a tiétekhez hasonló szerelmi jeleneteket mutatnak?
15. Tanáraid, edzőid vagy szüleid barátai közül ismersz-e veled azonos szexuális beállítottságút?
16. Van törvényes lehetőségek összeházasodni?

Forrás: Affirming Diversity: An Educational Resource on Gay, Lesbian and Bisexual Orientations by Sally Liggins, Annemarie Willie, Shaun Hawthorne & Leigh Rampton. Auckland Education Unit, New Zealand Family Planning Association, New Zealand, 1994, pp 29–30.

9.45–10.15 Szabadon felmerülő, LGBT-tematikával kapcsolatos kérdések és válaszok – ha nincs kérdés, akkor a Három szék-gyakorlat

„Három szék” gyakorlat

Cél: vélemények álláspontok kifejezése, érzékenyítés az LGBT embereket érintő fontos témákra, kérdésekre

Időtartam: 30 perc
Módszer: mozgásos, térbeli állásfoglalás és vita
Eszköz: 3 szék

A gyakorlat menete: Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, majd minden állításra változtassák a helyüket a szerint, hogy azzal egyetértenek-e vagy sem. A három szék segítségével egyértelműen határozzuk meg, hol lesz az „igen, egyetértetek az állítással” szék, a „nem, nem értek egyet az állítással” szék és a kettő között lévő szék, ami az „is-is, vagy az egyet is értek, meg nem is” lesz. Ha mindenki megtalálta a helyét, akkor kérdezzünk meg néhány embert, hogy miért éppen ott áll, ahol. Hívjuk fel a figyelmet, hogy ha mások érvei hatására valakinek megváltozik a véleménye, nyugodtan álljon át másik székhez.

Szemponatok a moderátornak:

Érdemes olyan állításokat adni, amelyek igen elterjedt sztereotípiák, illetve amelyek erősen vitathatóak. Az állításokat sorban olvassuk fel, hagyjunk időt az értelmezésükre, ha van értelmező kérdés, szükség esetén válaszoljuk meg vagy ismételjük meg az állítást. Hagyjuk egymással is vitatkozni a résztvevőket, csak szükség esetén moderáljunk, illetve mondjuk el az álláspontunkat. A társtréner beállhat a játékba az „ördög ügyvédjeként”, hogy vitát provokáljon, ahhoz a székhez, ahová kevesen álltak.

Ha mindenki megtalálta a helyét, akkor menjünk a következő kérdésre. Célszerű cserélni a „legnépszerűbb” oldalt, ahová vélhetőleg sokan fognak állni, azért, hogy megmozgassuk a társaságot.

Figyeljünk a ritmusra, időarányokra! Ne bocsátkozzunk bele hosszú egy helyben álldogálásba, monológokba, mert unalmassá válik.

Néhány ötlet az állításokra:

- › Ne szólj szám, nem fáj fejem.
- › Aki nem harcol jogaiért, az nem is érdemli meg őket.
- › A demokrácia csak káoszt szül.
- › Jogom van bármilyenfajta különözéshez.
- › A demokráciában a kisebbségnek alkalmazkodnia kell a többséghez.
- › Válás után a gyereknek mindig jobb helye van az anyánál.
- › A homoszexualitás ellentétes az emberi természettel.
- › A melegek maradjanak a négy fal között.
- › A homoszexuálisoknak pontosan olyan jogai vannak, mint bárki másnak, nincsen szükség további engedményekre.
- › A fiúknak fiús játékokkal, a lányoknak lányos játékokkal kell játszaniuk az óvodában.
- › Az a normális, hogy házasság csak férfi és nő között jöhet létre.
- › Azonos nemű párok is fogadhassanak örökbe gyereket.
- › A melegfelvonulás provokálja a heteroszexuális társadalmat.
- › A szexualitás magánügy.
- › Mindenki azzal létesít szexuális kapcsolatot, akivel akar.

10.15–10.45 Az iskolai órák tapasztalatainak ismertetése, megbeszélése, a program felépítésének bemutatása (ppt)

(A tréningre az alábbi bemutató PPT-formátumban csatolva van.)

Melegség és Megismerés program

A Labrisz Leszbikus Egyesület és a Szimpozion Egyesület közös projektje

Meghatározás

A Labrisz Leszbikus Egyesület alapította interaktív foglalkozás 45 percestől 3 órásig;

- › középiskolákban
  - › osztályfőnöki óra,
  - › diák-, tolerancia-, egészségnap, iskolai napok
- › főiskolákon, egyetemeken
  - › előadások, szemináriumok, kari napok, egyebek
  - › emberi jogi világnap, tanári továbbképzés

Küldetésünk

- › a melegséggel kapcsolatos tévhitek eloszlatása,
- › tudatosságnövelés,
- › diszkrimináció felismerése, mit tehetünk ellene,
- › társadalmi érzékenyítés.

Legfontosabb speciális eleme a személyesség, autentikusság.

Átadandó információk

- › LGBT emberek mindenütt, minden társadalomban és annak minden csoportjában jelen vannak,
- › miért láthatatlanok mégis,
- › mi a homofóbia és a diszkrimináció,
- › mit tehetnek a diákok, ha környezetük előítéletesen viselkedik.

A csapat

Előnyök:

- › Speciálisan képzett önkéntesek,
- › sokuk pedagógus vagy pszichológus végzettségű,
- › két meleg felnőtt tartja a foglalkozásokat.

Hátrányok:

- › Kevés a meghívás,
- › nagy a fluktuáció.

Az önkéntes

beszélget a fiatalokkal a melegségről, saját életútján keresztül is szemléltetve azt, mik az önelfogadás, az előbújás lépései:

- › didaktikus elemek (szociológiai, pszichológiai stb.),
- › szubjektív történetek.

Visszhang

- › A programmal foglalkozott A Hét és a Fogadóóra, valamint 15 újságcikk.
- › 2000. december 28.: A parlamentben egy MIÉP-es képviselő, illetve Pálinkás József oktatási államtitkár szerint a MM-program „közelít a szexturizmust is szolgáló kerítéshez”.
- › 2001. január 29.: Az MDF sajtónyilatkozatban támadja az MM-programot, mondván: „A homoszexualitást idealizálja.”

- › Pokorni Zoltán oktatási miniszter körlevelében nem ajánlotta a programot az iskoláknak.
- › 2008: Magyar Nemzet-cikk és annak sajtóvisszhangja.
- › 2012: Az [oktatási] tárca válaszlevelében leszögezte: „A megszokottól eltérő is létezik, akkor is, ha nem beszélünk róla.” Szerintük csak a megértés alapján lehet toleránsan véleményt alkotni, így nem kifogásolható, ha a témát indokolt esetben az iskolákban is tárgyalják (a jelenlegi államtitkárság állásfoglalása). (Forrás: www.mno.hu)
- › <http://nava.hu/id/977656/> (2010)
- › http://alfahir.hu/heteroszexista_elyomas_es_erzekenyites (2014)
- › <http://abcug.hu/szemtol-szembe-buziztak-de-erdemes-harcolni/> (2015)
- › <http://nol.hu/kulfold/vedtelenne-vedett-gyerekek-1515957> (2015)

Eddig összesen közel 500 órát tartottunk.

A diákok véleménye értékelő kérdőívek eredménye alapján (I.)

208 válaszadó

- › A programot 39% értékelte fontosnak, 17% nagyon fontosnak, 6% betiltaná,
- › 28%-uk a 14–16 éves korosztálynak ajánlaná, 16–18 év: 19%, 12–14 év: 17%,
- › átlagéletkoruk 17 év,
- › 49% ismert már melegeket, 29% nem,
- › az órát az őszinte, nyílt, nyugodt, felvilágosító, hiteles, oldott, magabiztos, humoros szavakkal jellemezték,
- › az órán előforduló témáknak a következőket jelölték meg: előítéletek, személyes történetek, szervezetek, rejtőzködés, házasság, gyermekvállalás, előbújás,
- › 60%-uknak nem voltak előítéletei, 13%-nak igen,
- › 90%-uk érezte úgy, hogy volt alkalmuk feltenni a saját kérdéseiket,
- › 63% eddig sem ítélte el a melegeket, ezután sem fogja; 5% eddig elítélte, most kezdte megérteni.

Referencialista 2007-től

I. középiskolák

- › Ady Endre Gimnázium, Budapest
- › Álmos Vezér Gimnázium és Általános Iskola, Budapest
- › Bercsényi Miklós Élelmiszeripari Szakképző Iskola, Budapest
- › Békésy György Postaforgalmi Szki., Budapest
- › Bolyai János Gimn. és Kereskedelmi Szki., Ócsa

- › ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium és Kollégium, Budapest
- › ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola, Budapest
- › Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Ált. Isk. és Gimn., Budapest
- › Forrás Waldorf Iskola, Győr
- › Fóti Szabad Waldorf Iskola, Fót
- › Hajnóczy József Gimn. és Humán Szki., Tiszaföldvár
- › Illyés Gyula Gimnázium, Budaörs
- › Közgazdasági Politechnikum, Budapest
- › Közgazdasági Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest
- › Kürt Alapítványi Gimnázium, Budapest
- › Nagy László Ált. Isk. és Gimn., Budapest
- › Radnóti Miklós Közgazdasági Szki., Pécs
- › Semmelweis Ignác Humán Szakiskola, Budapest
- › Szent László Gimnázium, Budapest
- › Zrínyi Miklós Gimnázium, Budapest

II. főiskolák, egyetemek

- › Budapesti Műszaki Főiskola, felsőfokú szakképzés, Budapest
- › ELTE-PPK, Budapest
- › ELTE TÁTK, Budapest
- › Esterházy Károly Főiskola, Eger
- › Képzőművészeti Egyetem Budapest
- › Miskolci Egyetem, Pedagógia Szakon, Miskolc

III. más szervezetek

- › Móra Ferenc Általános Iskola, Budapest, 8. osztályok
- › Baranya megyei Esélyek Háza, Pécs
- › Bálint Ház, ifjúsági tábor, Budapest
- › Egyenlítő bazár, Budapest
- › Evangélikus oktatási konferencia 2013, Balatonszárszó
- › ExxonMobil, céges érzékenyítő tréning, Budapest
- › IBM céges érzékenyítő tréning, Budapest
- › Kompánia Alapítvány, Budapest
- › Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége, Budapest
- › Van Helyed Alapítvány, Ózd

A leggyakrabban felmerülő tévhitek a diákok részéről:

- › Sokan divatból lesznek melegek.
- › A csapból is a melegség folyik, lassan már kötelező lesz.
- › Csinálják a négy fal között, miért mutogatják magukat.
- › A melegfelvonulás többet árt az elfogadásnak, különben is: a heterók se vonulnak fel.
- › Meleg pár ne neveljen gyereket, mert a gyereknek apa- és anyaminta is kell.
- › Én toleráns vagyok a melegekkel, csak engem hagyjanak békén.

10.45–11.00 Szünet

11.00–11.30 Lehetséges LMBT-tematika – másképp

A Civil Kurázi és az Élő Könyvtár gyakorlatának bemutatása

Cél: jó gyakorlatok bemutatása

Időtartam: 30 perc

Módszer: frontális előadás, filmnézés, beszélgetés

Eszköz: Élő Könyvtár kisfilm (youtube), Civil Kurázi (ppt), fotók, projektor

A gyakorlat menete: A YouTube-kisfilm megnézése, megvitatása, majd a Civil Kurázi program bemutatása (ppt), kérdések megválaszolása.

Videónk a könyvtárról: <https://www.youtube.com/watch?v=BkaF9eGDICA>

CIVIL KURÁZSI – TABUK NÉLKÜL szociális érzékenységet fejlesztő program KÖZÉPISKOLÁS KORÚ FIATALOK SZÁMÁRA

Az Amnesty International Magyarország, a Haver Alapítvány, a Labrisz Egyesület, a Szimpozion Egyesület, a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület, A Város Mindenkié csoport, a Menhely Alapítvány, a Diákközéletért Alapítvány, az Uccu Informális Roma Oktatási Alapítvány és a Gyermeki és Ifjúsági Jogvédő Alapítvány közös emberi jogi érzékenyítő programja.

A program célja elsősorban a szociális érzékenyítés és a segítő cselekvési lehetőségek tudatosítása. Azt szeretnénk, hogy a fiatalok nyitottabbá váljanak az emberi jogi szemlélet, a társadalmi felelősségvállalás iránt, akarjanak és tudjanak személyesen is tenni közvetlen és tágabb környezetükben is egy igazságosabb és szolidárisabb társadalom/világ létrejöttéért.

Kiknek szánjuk?

Az iskola/kollégium/ifjúsági szervezet egy-egy osztálya/csoportja (ajánlott a 9–12. évfolyamról, ahol a közeljövőben bevezetésre kerül az 50 óra közösségi [önkéntes] szolgálat teljesítése mint az érettségi bizonyítvány megszerzésének egyik feltétele) kérheti, az osztályfőnök és az igazgató jóváhagyásával.

Arra is van lehetőség, hogy a Diákönkormányzat képviselői kérjék ezt az emberi jogi érzékenyítő képzést a tanévre maguknak. Ebben az esetben az iskolai diákélet felelős szervezői és vezetői részesülnének ebben a speciális foglalkozássorozatban, így rajtuk mint a fiatalok által kiválasztott és megbecsült diákokon keresztül, az iskola szélesebb diáktársadalmát is közvetetten elérhetnénk. Amennyiben a DÖK tagjai választják ezt a programsorozatot önképzési formaként, az osztályfőnökökön és igazgatón kívül szükségesnek tartjuk a DÖK-öt segítő pedagógus jóváhagyását és támogató, segítő részvételét is a programban.

Időtartama:

A variáns

A program körülbelül egy tanévnyi hosszú.

A tanév során minden hónapban van egy 90 perces foglalkozás. Ez a 90 perc előre egyeztetett, az iskola számára legalkalmasabb időpontban, egymást követő két délelőtti tanítási órát vesz igénybe.

A tanév során megismert témákból a diákok választanak minimum egyet, maximum hármat, és szabadon választott formában (film, képzőművészeti alkotás, riportkészítés, kiállítás, produkció stb.) feldolgozzák egyénileg, párban vagy kis csoportban. A feldolgozások, projektek bemutatása történhet iskolanapon, diáknapokon, a tanév végi utolsó hét valamely napján. Az elkészült művek, projektek publikálhatók az iskolai vagy települési elektronikus vagy nyomtatott médiában, iskolaújságban, iskolai honlapon stb. A programban részt vevő diákokkal a képzés elején és a végén egy-egy attitűdfelmérő kérdőívet veszünk fel, amelynek tanulságait, értékelését az iskola számára hozzáférhetővé tesszük.

B variáns

A 90 perces foglalkozásokat az iskolaév (nyári diáktábor!) egy napjára ajánljuk, az egész iskola/tábor fiataljainak, pedagógusainak. A foglalkozások párhuzamosan zajlanak (akár többször is, egymás után) egy diáknapi, tolerancianapi, emberi jogi rendezvény, képzés stb. (rész)programjaként.

Élő Könyvtár

Az Élő Könyvtár úgy működik, mint egy hagyományos könyvtár, érvényes olvasójeggyel lehet kölcsönözni egy-egy könyvet meghatározott időre, a könyvtári szabályok betartásával. Ezek a könyvek azonban élő személyek, sztereotípiáink, előítéleteink „áldozatai”, vagyis egy-egy „könyv” lehet roma, hajléktalan, feminista, volt szerhasználó, látássérült, végtaghiányos, meleg, leszbikus vagy transzszexuális. Az „olvasás”, vagyis a személyes beszélgetés során olyan kérdéseket tehetünk fel könyvünknek, amire mindig is szerettünk volna választ kapni, csak sosem volt merszünk vagy lehetőségünk megkérdezni. A szabály csak annyi, hogy az olvasójegyünkkel nyitottságot, kíváncsiságot és némi empátiát is „váltottunk”. A kikölcsönzött élő könyv nemcsak válaszol kérdéseinkre, hanem vissza is kérdezhet, így könyv és olvasó, egymás nézőpontját megismerve, saját élményekkel gazdagodva fejezheti be a kölcsönzést.

Például az osztályfőnök meghívja a csapatot egy összevont, 90 perces időtartamra. Háromszor tudnak a diákok élő könyvet kölcsönözni 20-20 percre, majd közösen értékelik a tapasztalataikat.

2. blokk: 11.30–12.30 AZ LMBT személyekkel kapcsolatos

FOGALMAK és TÉVHITEK TISZTÁZÁSA

11.30–11.50 Fogalomtisztázás

Cél:	terminológiai ismeretek pontosítása, fogalomtisztázás, ismeretátadás
Időtartam:	20 perc
Módszer:	mozgásos egyéni „állásfoglalások”, majd csoportos megbeszélés
Eszköz:	papírlapok, filctollak, ragasztó

A gyakorlat menete: A terem falára körben kiragasztjuk a következő feliratokat, fogalmanként külön-külön papírra írva:

homofóbia, heteronormativitás, cisznemű, szexuális orientáció, nemi identitás, biszexuális, transznemű, transzvesztita, transzszexuális, LMBT, interszexuális, pánszexuális, queer

Megkérjük a csoport tagjait, hogy menjenek oda ahhoz a felirathoz, amelyet a legpontosabban meg tudnak magyarázni. Egyenként megmagyarázzák, egymást kiegészítik, ha szükséges, a tréner még pontosítja a meghatározásokat.

11.50–12.30 Tévhitek

Igaz vagy hamis?-gyakorlat

Cél: Tévhitek felszínre hozása, megvitatása és eloszlatása.

Időtartam: 40 perc

Módszer: kis csoportokban megbeszélés, majd a nagy csoportban véglegesítés

Eszközök: „Tévhitek” lap, íróeszközök

A gyakorlat menete: A kiosztott lapon igaz és hamis állítások vannak vegyesen. A résztvevőket 3-5 fős csoportokra osztjuk, majd ezekben megbeszélik a válaszokat. Erre körülbelül 10 percük van.

Ezután közösen beszéljük meg egyenként a válaszokat, és indoklást is fűzünk hozzájuk, különösen kitérve a felmerülő tévhitekre.

Igaz vagy hamis?

1. *Becslések szerint a lakosság egy százalékát sem éri el melegek aránya.*

Igaz – Hamis

2. *A melegség hátterében súlyos lelki sérülések vannak.*

Igaz – Hamis

3. *A kutatások szerint a magyarok 3-4 százaléka ismer személyesen melegeket.*

Igaz – Hamis

4. *A melegség konkrét okai pontosan nem meghatározhatók.*

Igaz – Hamis

5. *Egy homoszexuális kapcsolatban beosztják, hogy az egyik fél női, a másik férfiszerepet játszik.*

Igaz – Hamis

6. *Előfordul, hogy a melegek fel sem ismerik vagy maguk előtt is tagadják melegségüket.*

Igaz – Hamis

7. *A katolikus egyház szerint a meleg emberek nem bűnösök.*

Igaz – Hamis

8. *A melegek nem képesek hosszú távú kapcsolatra, alkalmi partnerekkel élnek szexuális életet, partnereiket sokkal gyakrabban cserélik, mint a heteroszexuálisok.*

Igaz – Hamis

9. *A leszbikusokat sérti a „leszbi” megnevezés.*

Igaz – Hamis

10. *Jobb, ha meleg tanárok nem vállalják melegségüket.*

Igaz – Hamis

11. *A meleg szülők által nevelt gyermekek nagyobb arányban lesznek homoszexuálisok, mint a heteroszexuális szülők által nevelt gyerekek.*

Igaz – Hamis

12. *Szaúd-Arábiában és Iránban homoszexualitásuk miatt halálra lehet ítélni embereket.*

Igaz – Hamis

13. *Sokan csak divatból lesznek melegek.*

Igaz – Hamis

14. *Világviszonylatban a HIV-fertőzöttek és AIDS-betegek között a heteroszexuálisok aránya meghaladja a homoszexuálisokét.*

Igaz – Hamis

15. *A melegek provokálják a heterókat, amikor kinyilvánítják szexuális orientációjukat*

Igaz – Hamis

16. *A buzi kifejezés gyakori használata a szlengben nem sértő a melegekre nézve, és nem érdemes pedagógiaileg sem így kezelni.*

Igaz – Hamis

17. *A meleg fiatalok között a kutatások szerint nagyobb az öngyikosságok aránya.*

Igaz – Hamis

18. *A melegfelvonulásokon sok heteroszexuális ember is részt vesz Nyugaton, Keleten egyaránt.*

Igaz – Hamis

Igaz vagy hamis? (Anyag a trénereknek)

1. *Becslések szerint a lakosság egy százalékát sem éri el meleg aránya.*

Hamis

Háttér: Mivel a melegek jó része ma a világ legtöbb országában rejtőzködve él, nagyon nehéz megbízható adatokat gyűjteni arról, vajon a lakosság hány százalékát teszi ki a melegek száma. Ugyanakkor különböző társadalomtudományi kutatások és felmérések alapján körülbelül 5 százalékra becsülhető az arányuk. 2008-ban az USA-ban, az elnökválasztás során a lakosság 4 százaléka vallotta magát melegnek, ugyanannyian, mint 2004-ben.

2. *A melegség hátterében súlyos lelki sérülések vannak.*

Hamis

Háttér: A kutatások nem erősítik meg ezt a tévhitet. A melegek között sokan teljesen egészséges pszichéjűek, a problémák, zavarok oka pedig legtöbbször épp a rejtőzködésből, az önfogadás hiányából fakadnak. Már betegségnek sem tekintik a homoszexualitást. 1992-ben lekerült a WHO betegséglistájáról, de az Amerikai Pszichiátriai Társaság már 1975-ben törölte a pszichiátriai betegségek közül. Gyakori tévhit továbbá, hogy a szexuális irányultság megváltoztatható. Az LMBT emberek azonban nem maguk választották szexuális érdeklődésüket, hanem az „történik velük”, függetlenül attól, hogy mit szeretnének vagy mások mit várnak el tőlük. Akarattal nem lehet új irányt adni a vágyaknak. A pszichológus szakmai szervezetek épp ezért ma kifejezetten elítélik a szexuális irányultság megváltoztatására irányuló „terápiákat”: ezek általában rendkívül ártalmasak a személy számára, és csak elmélyítik problémáit.

3. *A kutatások szerint a magyarok 3-4 százaléka ismer személyesen melegeket.*

Igaz

Háttér: Ez igaz egy nem régi felmérés szerint, és ez a szám nagyon alacsony! Európa más országaiiban sokkal magasabb az arány, még más kelet-európai országokban is!

4. *A melegség konkrét okai a jelenlegi tudományos kutatások fényénél pontosan nem meghatározhatók.*

Igaz

Háttér: Rengeteg vita van arról, hogy mi is az oka a homoszexualitásnak. Nincsenek végleges tudományos válaszok a kérdésben. Érdekes ezzel kapcsolatban még felvetni, hogy milyen érdekes: a heteroszexualitás okát soha nem kutatjuk. Ez arra utal, hogy azt tartjuk normálisnak vagy eredetinek, a másikat eltérőnek, attól különbözőnek. Ezzel szemben ma sokan úgy vélik, nem lehet ilyenfajta különbséget tenni a különböző orientációk között, és nincs egy „eredeti (normális) szexualitás”. A dolgot még bonyolítja, hogy nem is olyan egyszerű azt sem meghatározni, mit jelent, hogy valaki meleg: aki csak alkalmilag él azonos neművel szexuális kapcsolatot, de tartós heteroszexuális kapcsolatban él, az meleg? Akinek vágyai vannak, amit soha nem él meg (azonos neműre vonatkozóan), az meleg? A melegség identitáskategória, ami természetesen vágyakból származik, de korántsem olyan egzaktul leírható, mint a természettudósok szeretnék (s így az okok sem olyan jól meghatározhatók): legalábbis sok társadalomtudós ezt mondja, és ez is egy szakmai vita a melegség kapcsán. A melegek számára pedig az okok annyira nem is fontosak, mert számukra elfogadott vágyaik nem megváltoztatható tényt jelentenek, ami identitássá vált. Hogy pontosan mi is az oka életük e tényének, az másodlagos kérdés.

5. *Egy homoszexuális kapcsolatban beosztják, hogy az egyik fél női, a másik férfiszerepet játszik.*

Hamis

Háttér: Vannak olyan párok, ahol valóban megosztják a szerepeket, és az egyik fél unásig mosogat, mialatt partnere nem dolgozik, hanem pl. újságot olvas. Az ilyen elnyomó kapcsolatok mellett vannak továbbá olyan egyenlőségen alapuló kapcsolatok is, ahol szintén van valamiféle „nő-férfi” szereposztás. Itt a „férfias” szerepet betöltő fél ugyanannyi hasznos háztartási munkát végez (pl. takarít, autót szerel, kertet ás, fát vág, disznótrágyát hord), mint a „nőies” szerepet játszó fél. A legtöbb kapcsolatban azonban nem veszik figyelembe a nemi szerepeket, és a partnerek felváltva vagy egyéni érdeklődésüknek és képességeiknek megfelelően végzik a házimunkát és a „férfiasnak” és „nőiesnek” tartott tevékenységeket.

Az is gyakori tévhit, hogy az egyik fél mindig férfias, a másik pedig nőies egy meleg kapcsolatban.

A szexualitás terén sokan a férfi homoszexuálisok között az ún. aktív felet gondolják a „férfinak” a kapcsolatban, a passzív felet pedig a „nőnek”. Ez a megkülönböztetés a szexualitás rendkívül leegyszerűsítő szemléletére épít, és nagyon sok meleg kapcsolatban ezek a szerepek sincsenek így leosztva.

6. *Előfordul, hogy a melegek fel sem ismerik vagy maguk előtt is tagadják melegségüket.*

Igaz

Háttér: Ezt nevezi a pszichológia látens homoszexualitásnak. Előfordul, hogy a látens homoszexuális erősen homofób.

7. *A katolikus egyház szerint a meleg emberek nem bűnösök.*

Igaz

Háttér: Ez igaz. A katolikus egyház katekizmusa szerint maga a melegség hajlam, amely nem teszi bűnössé az embert. A szöveg szó szerint ezt mondja: „Nem ők választották maguknak a homoszexuális állapotot; ami többségük számára megpróbáltatást jelent. Tisztelettel, együttérzéssel és gyengédséggel kell fogadni őket. Kerülni kell velük kapcsolatban az igazságtalan megkülönböztetés minden jelét.” A homoszexuális aktus a bűn, mert a szexualitás célját, a gyermeknemzést kizárja, és nem férfi és nő között jön létre. A katolikus egyházzal szemben számos protestáns egyházban nem tekintik az aktust sem bűnnek, sőt vannak elfogadott meleg lelkészek, püspökök a közösségekben.

8. *melegek nem képesek hosszú távú kapcsolatra, alkalmi partnerekkel élnek szexuális életet, partnereiket sokkal gyakrabban cserélik, mint a heteroszexuálisok.*

Hamis

Háttér: Nagyon sok leszbikus és meleg tartós párkapcsolatban él. Az, hogy sokan nem merik ezt felvállalni a környezetük előtt, súlyos teher, ami megnehezíti az együttélést – szokták is mondani, hogy egy meleg kapcsolatban együtt eltöltött év felér több évnyi heteroszexuális együttéléssel. Mégis sok meleg tud hosszan tartó kapcsolatban élni, akár egy lakásba költözve párjával.

9. *A leszbikusokat sérti a „leszbi” megnevezés.*

Igaz

Háttér: A leszbikus kifejezést általában a „leszbishow”, „leszbipornó” összefüggésében használják, vagyis olyan nőkre, akik nem leszbikus identitással bírnak, hanem a férfiak szórakoztatására egymással létesítenek erotikus töltetű vagy szexuális viszonyt egy-egy alkalommal. A leszbikusok ezzel semmiképpen nem azonosulnak, és nem szeretnék, ha összekevernék kapcsolatukat az ilyen „viszonnal”.

10. *Jobb, ha meleg tanárok nem vállalják melegségüket.*

Hamis

Háttér: Számos kiváló nyíltan meleg tanár dolgozik az oktatásban. Csak akkor gondolhatjuk rossz példának felvállalásukat, ha a melegséget rossznak, illetve példa útján el-sajátíthatónak gondoljuk. Ha nem így gondoljuk, akkor viszont azt tarthatjuk igaznak, hogy éppen azzal tudnak hitelesek lenni, ha felvállalják a melegségüket, s az identitás felvállalásának pozitív példáját mutatják mind a meleg, mind a heteró tanulóknak.

11. *A meleg szülők által nevelt gyermekek nagyobb arányban lesznek homoszexuálisok, mint a heteroszexuális szülők által nevelt gyerekek.*

Hamis

Háttér: Egyre több kutatás van a meleg családokban nevelkedett gyermekekre vonatkozóan, amelyek ezt a tévhitet nem erősítik meg. Nem tudjuk még pontosan, hogy mennyiben mások a meleg családok, mint a hagyományos családmódel (ami más téren is egyre inkább átértékelődik, új formák jelennek meg), illetve mennyiben lesznek „mások” az ilyen családokban felnöve gyerekek, de a szülök szexuális orientációja nem „adódik át” a neveléssel, mint ahogy a melegek többségét is heteroszexuális szülök nevelték, mégis melegek lettek. A legújabb kutatások egyébként azt mutatják: úgy tűnik, jó hatással van a gyerekekre, hogy a meleg szülök különösen tudatos, felkészült gyermekvállalók, valamint azt is, hogy általában nyitottabbak, a nemi szerepekhez kevésbé ragaszkodnak, a társadalmi szerepvállalásban aktívak.

12. *Szaúd-Arábiában és Iránban homoszexualitásuk miatt halálra lehet ítélni embereket.*

Igaz

Háttér: Igen, ez sajnos igaz. Mind a mai napig gyakorlat, nyilvánosan ki is végzik a homoszexuális férfiakat.

13. *Sokan csak divatból lesznek melegek.*

Hamis

Háttér: A melegek, leszbikusok és biszexuálisok úgy érzik, nem ők választották szexuális érdeklődésüket. Ha egy nő nem vonzódik a nőkhöz, egy férfi a férfiakhoz, akkor nem élvezzi velük a szexet, akármi legyen is a divat. Ráadásul csupán divatból egy még mindig megkülönböztetett kisebbség tagjának lenni hosszú távon biztosan nem „kifizetődő”. Legfeljebb arról lehet szó, hogy különösen a fiatalok „divatból”, „kíváncsiságból” kipróbálnak bizonyos szexuális magatartásformákat, vagy úgy tesznek, mintha melegek lennének, mert ez érdekessé teszi őket, de biztosan nem az identitás tartós felvállalásáról van szó – akkor, ha nincsenek valódi vágyak – a „mutatott vagy alkalmilag kipróbált melegség” mögött.

14. *Világviszonylatban a HIV-fertőzöttek és AIDS-betegek között a heteroszexuálisok aránya meghaladja a homoszexuálisokét.*

Igaz

Háttér: Főleg a harmadik világban hihetetlen mértékben terjed a HIV a heteroszexuálisok körében is, mind intravénás kábítószerekkel, mind szexuális úton. De az elsődlegesen veszélyeztetettek a fertőzött anyák újszülött gyermekei, akik szülés közben vagy az anyatejen keresztül kapják meg a vírust. Bár kétségtelenül a nyugati országokban a melegek között több a HIV pozitív személy, fontos pedagógiaileg kiemelni, hogy a fiatalok között ez ahhoz a nagyon fals tévképzethez vezethet, hogy aki heteroszexuális, az nem veszélyeztetett!

15. *A melegek provokálják a heteroszexuálisokat, amikor kinyilvánítják szexuális orientációjukat.*

Hamis

Háttér: Gyakran lehet hallani, hogy a melegek „reklámozzák” szexuális irányultságukat, ami magánügy, a heteroszexuálisok sem beszélnek róla, nem emelik ki. A heteroszexuá-

lisok számára azonban beállítottságuk nem jelent problémát, hiszen emiatt nem szólják meg vagy közösitik ki őket. Melegek esetében azonban merőben más a helyzet, mert nekik meg kell küzdeniük azért, hogy a heteroszexuálisokkal azonos jogaik legyenek. Tehát ha egy meleg nem a rejtőzködés útját kívánja választani – mert nem akarja magát heterónak hazudni vagy mert szóvá szeretné tenni az őt ért esetleges megkülönböztetést –, akkor szükségszerűen beszélnie kell a témáról.

16. *A buzi kifejezés gyakori használata a szlengben nem sértő a melegekre nézve, és nem érdemes pedagógiailag sem így kezelni.*

Hamis

Háttér: Bár valóban gyakran lehet hallani a buzit olyan jelentésben, amely nem közvetlenül vonatkozik a melegekre, mégis fontos kiemelni, hogy tény: ezt a kifejezést határozottan negatív és durva konnotációval használják ezekben az esetekben is. Vagyis egy kisebbség megnevezéséből szitokszó lesz: amit egy kisebbségre használnak, azt használják valami negatív jelzésére a nyelvhasználatban. Ez pedig igenis sértő, ha ebben az egyes melegek érzékenysége más és más is, és még akkor is, ha maguk a melegek is használják néha saját köreikben e sértő kifejezést magukra.

17. *A meleg fiatalok között a kutatások szerint nagyobb az öngyilkosságok aránya.*

Igaz

Háttér: Igen, ez az aggasztó adat különösen a pedagógusok számára fontos jelzés, hogy mennyire kell foglalkozni a legtöbbször rejtőzködni kényszerülő meleg fiatalok mentálhigiéniájával, pszichés jólétével és egészségével.

18. *A melegfelvonulásokon sok heteroszexuális ember is részt vesz Nyugaton, Keleten egyaránt.*

Igaz

Háttér: Itt érdemes kitérni a melegfelvonulás miértjére, hagyományára. Az 1969. június 27-én a New York-i Christopher Streeten lévő Stonewall melegbárban tartott megalázó rendőrségi razzitát követő lázadás emlékére a világ számos városában – 1997 óta Budapesten is – minden nyáron megemlékezést rendeznek. Az évek során az esemény általában többnapos kulturális és politikai fesztivállá nőtte ki magát, melynek a karneválszerű vagy máshol inkább emberi jogi tüntetés jellegű felvonulás az egyik eleme, és egyben

a meglebűszkeség legfeltűnőbb kifejezése. Ez a melegek, transzneműek (és szolidáris heterók) napja, amikor az egykori lázadás emlékére ismét az utcára vonulnak, hogy megmutassák, jelen vannak a társadalomban, és nem lehajtott fejjel, hanem méltósággal, vidáman és pozitív önérzettel élnek.

12.30–13.15 EBÉDSZÜNET

3. blokk: 13.15–14.30 Kapacitásfelmérés és projekttervezés

13.15–13.30 Cikkakkgyakorlat

Cél: átmozgatás, frissítés

Időtartam: 15 perc

Módszer: mozgásos, csoportos játék

Eszköz: nem szükséges

A gyakorlat menete: Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe. A kezdő játékos rámutat a bal szomszédjára, és azt mondja: „cikk”, amivel átadja a „labdát”. A következő vagy balra passzol, „cikk”, vagy megfordítja az irányt jobbra: „cakk”, és így megy tovább körbe a „labda”.

Ha valaki elrontja az irányt vagy a szót, vagy ritmust téveszt és később „passzol”, az kiesik a játékból és kiáll a körből.

Ha már begyakorolták a játékosok, akkor bonyolíthatjuk: lehet passzolni egy szemben állónak úgy, hogy rámutatunk, és kimondjuk: „huss”, és onnan folytatódik a gyakorlat. Akkor van vége a játéknak, ha csak négyen maradnak a körben.

Szemponatok a moderátornak:

Az átmozgatás, frissítés a feladat, nem az, hogy nyerjen valaki, vagy egyesek alulmaradjanak vagy ügyetlennek tűnjenek. Ezért szükség esetén lépünk közbe a gyakorlat során!

13.30–14.00 Határozzuk meg, hogy hol állunk jelen pillanatban!

Cél: a csoport jelenlegi fejlettségi szintjének, kapacitásának meghatározása

Időtartam: 30 perc

Módszer: kis csoportos elemző munka, nagy csoportos megvitatás
Eszköz: csomagolópapír, tollak
A gyakorlat menete: Alkalmazzunk SWOT-analízist.

A SWOT rövidítés a következőt jelenti:

Strengths – *erősségek*: azok a dolgok, amelyekben a csoportunk jó.

Weaknesses – *gyengeségek*: a dolgok, amelyekben a csoportunk nem annyira jó.

Opportunities – *lehetőségek*: a csoporton kívül álló lehetőségek, amelyeket a csoport a saját előnyére használhat fel.

Threats – *veszélyek*: a csoporton kívül álló dolgok, amelyek a feladat útjába állhatnak.

Osszuk a csoportot négy kisebb munkacsoportba, és osszuk meg közöttük a feladatot: az egyik csoport gyűjtsön össze példákat az erősségekre, a második a gyengeségekre és így tovább. A feladat végeztével a nagy csoportban vitassuk meg, hogy egyetértenek-e a résztvevők egymás analízisével.

Ezután adjuk kézbe minden csapatnak a csoportfejlődés szakaszairól készült vázlatot, melynek alapján határozzák meg a saját csoportjuk helyzetét.

A feladat végeztével nagy csoportban vitassuk meg, hogy egyetértenek-e a résztvevők egymás analízisével.

Háttéranyag: A csapatfejlődés fázisai

FORMING – KIALAKULÁS, TÁJÉKOZÓDÁS

- › A csapattagok viselkedése udvarias és felszínes; keresik a hasonlóságokat.
- › Erős a vezetéstől való függés; hierarchia tiszteletben tartása jellemző.
- › Feltérképezik a feladatokat, elemzik a helyzetet.
- › „Hogy fogok beilleszkedni? Mit várnak tőlem?” – helykeresés.

STORMING – VIHARZÁS, ELÉGEDETLENSÉG

- › Vetélkedés megy a hatalomért és/vagy a figyelemért („csípési sorrend”).
- › Az érzelmek nyílt támadásban vagy a támogatás megvonásában nyilvánulhatnak meg.
- › A feladatokra nem marad elég energia.

NORMING – NORMA KIALAKÍTÁS, ÖSSZEHANGOLÁS

- › Kialakulnak a feladatok végrehajtásához szükséges szerepek és eljárások, kialakulnak a közös normák, a közös felelősségvállalás.
- › Csökken az elégedetlenség; előtérbe kerülnek az elvégzendő feladatok.
- › Kialakul a bizalom, egymás tisztelete, fokozódik az összhang, több a visszajelzés.

PERFORMING – TELJESÍTÉS, TERMELÉS

- › Lelkesedés a csapatmunkában való részvétel miatt.
- › Együttműködő, kölcsönösen egymásra támaszkodó munka.
- › A felmerülő konfliktusok rendezhetők.
- › Magas színvonalú teljesítmény.

MI SEGÍTI ÁT A CSAPATOT AZ EGYES FÁZISOKON?

FORMINGON:

- › egymás jobb megismerését segítő helyzetek
- › a problémák megbeszélése; segítség kérése és biztosítása
- › az egyéni erősségek és gyengeségek figyelembe vétele

STORMINGON:

- › nyíltság, konfliktusok rendezése, közös nevező keresése
- › a csapat teljesítményének közösen történő értékelése

NORMINGON:

- › a problémamegoldó készség fejlesztése
- › a célok letisztázása
- › az erősségek megosztása egymással, sikerek megünneplése

MI SEGÍT PERFORMINGBAN MARADNI?

- › – Kapcsolatok építése más csapatokkal
- › – Értékek tisztázása, megőrzése

A CSOPORTFEJLŐDÉS SZAKASZA	A VEZETŐ FELADATAI
<p>FORMÁLÓDÁS – FORMING <i>A csoporttá alakulás folyamata.</i> Maga a csoport kialakulása egy folyamat, amely során a különböző igényű, értékrendszerű, különböző normákat hozó emberek hoznak létre egy közösséget. Ennek során megfigyelhető a harc, a küzdelem azért, hogy kinek a normáit és értékeit fogadják el, ki milyen szerepet fog tudni betölteni a csoportban. A folyamat végére alakul ki a „mi” tudat, a csoportidentitás, a csoporthoz tartozás belső meggyőződése.</p>	<p>Biztonság megteremtése</p> <ul style="list-style-type: none"> › eligazítás, tájékoztatás, szerződés-kötés, megá-lapodások › célok megfogalmazása › definiálni a határokat, feladatokat › elvárások tisztázása › munkamódszer tisztázása › csoporttagok megismertetése egymással
<p>VIHARZÁS – STORMING <i>A csoportstrukturálódás.</i> Ez a szerepek kialakulását jelenti a csoporton belül. A szerep fogalmáról már volt szó a kom-munikációról szóló fejezetben. Ugyanúgy, mint a társadalomban, a csoportokon belül is létrejönnek szerepek, mint például a „vezető”, a „mindent tudó”, a „bohóc” stb. szerepe.</p>	<p>Konfliktuskezelés konszenzus teremtés</p> <ul style="list-style-type: none"> › szerepek kialakítása › légkör javítása › csoportépítés › „viharak” csendesítése, feszültségek feldolgozása › a határok megtartása › ha támadják, ne büntessen és ne védekezzen › felnőtt-felnőtt kommunikáció › konfliktusok kezelése
<p>NORMAALAKULÁS – NORMING <i>A csoport rendszerré szerveződésének folyamata.</i> Ez az együttlétek meghatározott rendben való ismétlődését, intézményesülését jelenti. A cso-portban kialakul egy önfenntartó erő, ami kifelé védi a csoport egységét, határait, befelé pedig a kölcsönösség, a bizalom és a csoportidentitás alakulásának irányába hat.</p>	<p>FACILITÁLÁS közvetett irányítás, tanácsadás, kritikus témák felszínre hozatala</p> <ul style="list-style-type: none"> › kommunikáció segítése › nyílt légkör kialakítása › modell nyújtása › információk és források biztosítása
<p>MŰKÖDÉS – PERFORMING <i>A csoport szakaszos fejlődésének folyamata.</i> Nyilvánvaló, hogy a csoport kialakulása az első együttléttől az utolsóig sajátos szakaszokon megy keresztül. Ha a csoporttagok korábban nem ismerték egymást, akkor az első egy orientációs, ismerkedős szakasz, amit a munkafázis követ. Ez utóbbi szolgálja a csoport céljainak elérését. Végül a befejező vagy terminális szakasz zárja le a munkát. A működés közben jellemző, hogy cirkulárisan visszatérnek a korábbi szakaszok, azaz a döntéshozatal és együttműködés közben újabb konfliktusok alakulnak ki, amelyeket újabb normák alakulása követ, és egy új egyensúlyban működik tovább a csoport.</p>	<p>HÁTTÉRBE VONULÁS segítő támogatás</p> <ul style="list-style-type: none"> › vezetői szerep megosztása › háttérbe vonulás › konzultáció › saját ötletek felajánlása › az egyének fejlődési lehetőségeinek biztosítása

A CSOPORTEFEJLŐDÉS SZAKASZA	A VEZETŐ FELADATAI
<p>LEZÁRULÁS (ha van) A csoport személyiségváltozást előidéző hatása. Ez tulajdonképpen az előző négyből ered.</p>	<p>ÖSSZEGZÉS konklúziók levonása</p> <ul style="list-style-type: none"> › ha a csoportot felosztatják: a leválás megkönnyítése, csoportkötelékek oldása › tapasztalatok összegzésének segítése › elfogadtatni a csoporttal a veszteséget › alkalmazkodni a változáshoz › információt nyújtani a tényekről › ne támogassa a csoport megtagadását

14.00–14.30 Ötletroham

- Cél:** a csoport tervezen néhány tevékenységet, amelyet szeretne az elkövetkező egy évben megvalósítani
- Időtartam:** 30 perc
- Módszer:** kis csoportos ötletelés, nagy csoport előtti megosztás
- Eszköz:** csomagolópapír, tollak, 1-1 handout minden csoportnak
- A gyakorlat menete:** A handout segítségével kis munkacsoportokban gondolkoznak azon, milyen tevékenységeket szeretnének megvalósítani. Felírják ötleteiket a papírra (15 perc). A nagy csoporttal megosztják ezeket (15 perc).

PÉLDÁK (handoutban)

- › Tervezzünk plakátokat vagy plakátsorozatot, hogy bizonyos kérdésekre felhívjuk az emberek figyelmét!
- › Rendezzünk kiállítást, és hívjuk meg a barátainkat és a családtagjainkat!
- › Hozzunk létre egy olyan honlapot, ahol közzétehetjük, mit tesz csoportunk az emberi jogok területén!
- › Indítsunk el egy internetes fórumot, és híreszteljük el a baráti körünkben. Próbáljunk meg bevonni különböző országokból származó embereket!
- › Készítsünk videofilmet vagy rendezzünk színielőadást LGBT-témáról!
- › Írjunk egy dalt, musicalt vagy színdarabot, és adjuk elő!
- › Szervezzünk nyilvános vitát egy jellemző emberi jogi problémáról, és hívjuk meg rá a barátainkat!
- › Tervezzünk meg egy szórólapot, amely LGBT-problémákat vet fel, osztogassuk az utcán, és dobjuk be postaládákba!

- › Írjunk cikket a helyi (vagy egy országos) napilapba!
- › Lépjünk kapcsolatba helyi iskolákkal, művelődési intézményekkel, mozikkal és más ifjúsági csoportokkal, és kérdezzük meg, akarják-e, hogy pl. tematikus napok (vita/filmklubok) keretében beszéljünk LMBT-témákról.
- › Diákönkormányzat felkészítésének, támogatásának részeként!
- › Nevelési értekezlethez kapcsolódó bemutató órák szervezése.
- › Csatlakozzunk egy már működő helyi emberi jogi csoporthoz!

14.30–14.45 Szünet

14.45–15.15 Cselekvési tervek kidolgozása

- Cél:** egy-egy kiválasztott tevékenység konkrét tervezésének elindítása
- Időtartam:** 30 perc
- Módszer:** kis csoportos tervezés, nagy csoport előtti megosztás
- Eszköz:** csomagolópapír, tollak, 1-1 handout minden csoportnak
- A gyakorlat menete:** Két konkrét tervet választunk az ötletrohamból, amelyen két munkacsoportban elkezdenek dolgozni. A handout segítségével átgondolják és leírják a megvalósítás első lépéseit (15 perc). A nagy csoporttal megosztják ezeket (15 perc).

Segítő szempontok a projekt tervezéséhez (handoutban)

KI? KINEK? KIVEL?

- › A projektpartnerek és a célcsoportok meghatározása, a projektben betöltött szerepük és kapcsolatuk.

MIT?

- › A főbb projekttevékenységek – spontán, szervezett és intézményi, társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai és nevelési dimenziók és a projektnek az ezekre a dimenziókra gyakorolt hatása

MIÉRT?

- › A projekt által kielégített igények és vágyak,
- › a résztvevők motivációja és érdekeltségei,
- › a projekt főbb célkitűzései,
- › támogatási lehetőségek.

HOL?

- › A projekt társadalmi kontextusa és a résztvevők helyzete.

MIKOR?

- › Mely időszakaszra összpontosít (múlt, jelen, jövő)?
- › Rövid, közép- vagy hosszú távú?

HOGYAN?

- › A szervezési folyamatok és részvétel menete,
- › az alkalmazott technikák és eszközök,
- › szükséges szakemberek, egyéb személyes kapcsolati tőke.

15.15–15.45 Zárás, értékelés

Mit viszel magaddal?

Cél: a tapasztalatok összegzése, a képzés értékelése

Időtartam: 20 perc szóban, 10 perc írásban

Módszer: egyéni szóbeli és írásos értékelés

Eszközök: értékelő kérdőív

A gyakorlat menete: Megkérjük a résztvevőket, foglalják össze, mit tanultak a képzés folyamán.

Milyen új ismeretekre tettek szert, milyen további tanulnivalójuk lehet, illetve milyen jövőbeli tevékenységre motiválja őket ez a képzés?

Zárásként írásban kitöltik az értékelő kérdőíveket.

Ajánlott irodalom:

- › Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata
- › Európai Emberi Jogi Egyezmény, 2010
- › PROGRESS: LMBT érzékenyítő képzés
- › LMBT emberek társadalmi kirekesztettsége tanulmány (Takács–Mocsonaki–P.Tóth, 2007)
- › Ismerd meg jogaid. Háttér, 2009
- › Bejegyzett élettársi kapcsolatáról szóló törvény, 2009 + Útmutató
- › Háttér melegjogsegély-szolgálat – ismertető
- › http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/51/46/dd/1/emberi_es_gyermekjog_v2.pdf
- › http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/51/47/dd/1/tarsadalmi_sokfeleseg_v2.pdf

Javasolt videók:

- › Melegség és megismerésről: <https://www.youtube.com/watch?v=WtEkB57ynzE>
- › Élő Könyvtár: <https://www.youtube.com/watch?v=BkaF9eGDICA>
- › Interjú meleg középiskolásokkal: <https://www.youtube.com/watch?v=gkOhTKgZN58>
- › Egymásra lépni tilos!: <https://www.youtube.com/watch?v=6euFT8wj5-l>
- › Boxer: <https://www.youtube.com/watch?v=BOZYNxFFjBc>
- › „Két apám van” dal: <http://www.youtube.com/watch?v=-dFYot0qHGw>
- › Fuck you – Lily Allen magyarul: <http://www.youtube.com/watch?v=2UuxeI9D-1A>
- › Stand up: <http://www.youtube.com/watch?v=y-URzBcsml0>
- › Jobb lesz, ha felnősz...: <http://www.youtube.com/watch?v=oO8w154RZXk>
- › A melegházasság védelmében: <http://www.youtube.com/watch?v=b-awVQkTeVE>
- › Meleg szemmel: Jobb lesz!: <http://youtu.be/Fd6DGxmGV1k>

Honlapok:

- › [Háttér.hu](http://Hattér.hu)
- › Labrisz.hu/mm
- › Melegvagyok.hu/mm
- › Transvanilla.hu
- › Temittennel.hu
- › <http://www.hosoktere.org/>

Részvevői értékelés

Ez az értékelés azt a célt szolgálja, hogy visszajelzést kapjunk a képzéssel kapcsolatban.

Ezért arra kérünk, hogy az értékelő lapot figyelmesen és őszintén töltsd ki!

Az állításoknál azt jelöld, mennyire értesz egyet:

1: egyáltalán nem értek egyet, **7:** teljes mértékben egyetértek

Köszönjük, hogy válaszaiddal segíted a munkánkat!

A csoportmunka nem okozott nekem problémát	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

Jól tudtam követni a képzők instrukcióit	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

Őszintén el tudtam mondani a véleményemet	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

Hasznos információkat kaptam a képzés során	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

Sok új dolgot tanultam	1	2	3	4	5	6	7
------------------------	---	---	---	---	---	---	---

A képzők jól kezelték a csoportdinamikát	1	2	3	4	5	6	7
--	---	---	---	---	---	---	---

Meg voltam elégedve a szakmai segédanyaggal	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

Teljesen meg voltam elégedve a képzési körülményekkel	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

Hiányoltam:

.....

.....

.....

Többet szerettem volna vele foglalkozni:

.....

.....

.....

Nagyon zavart:

.....
.....
.....

Egyéb megjegyzés, észrevétel, javaslat:

.....
.....
.....

Köszönjük a részvételedet!

TARTALOM

BEVEZETŐ	5
A KÉPZÉS CÉLJA ÉS MÓDSZEREI	7
ISMERETEK, TUDÁS, MEGÉRTÉS	7
ATTITÚDOK, ÉRTÉKEK	7
KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK	8
A KÉPZÉS RÖVID, VÁZLATOS LEÍRÁSA	9
1. NAP	9
2. NAP	10
RÉSZLETES PROGRAM	12
1. NAP	12
1. BLOKK 10.00–11.30 EMBERI JOGOK	12
2. BLOKK 11.45–13.15 EGYÉNI ÉS TÁRSADALMI IDENTITÁS	20
3. BLOKK: 14.00–15.30 TÁRSADALMI AKTIVIZMUS	27
4. BLOKK: 15.45–17.00 CSELEKVÉSI TERVEK KIDOLGOZÁSA	32
2. NAP.....	40
1. BLOKK: 9.00–10.45 A MELEGSÉG ÉS MEGISMERÉS PROGRAM BEMUTATÁSA	40
2. BLOKK: 11.30–12.30 AZ LMBT SZEMÉLYEKSEL KAPCSOLATOS FOGALMAK ÉS TÉVHITEK TISZTÁZÁSA	50
3. BLOKK: 13.15–14.30 KAPACITÁSFELMÉRÉS ÉS PROJEKTTERVEZÉS	60
AJÁNLOTT IRODALOM	67
JAVASOLT VIDEÓK	67
HONLAPOK	67
RÉSZTVEVŐI ÉRTÉKELÉS	68